

17.

ÓVODAPEDAGÓGIAI SZAKMAI NAP

2023. március 22.

bp
13 BUDAPEST FŐVÁROS
XIII. KERÜLETI ÖNKORMÁNYZAT
EGYESÍTETT ÓVODA

INTEGRÁCIÓ

TARTALOM

Köszöntő Erdélyi Nóra	4
Ráhangelődő Hoffer Ivett	5
Előadók Dr. Gyurkó Szilvia, Dr. Gyarmathy Éva	7
Papp Ferenc Integráció az inklúzió útján, integráció, ahogy én látom	14
Herendi Hajnalka Elhatározástól a kiteljesedésig	18
Krobothné Karcos Andrea Együtt könnyebb!	22
Galyas Enikő Jól csinálom? – egy óvodapedagógus gondolatai	25
Herendi Hajnalka Sztorik és szösszenetek	28
Forgácsné Dénes Adrienn Kell egy jó csapat – egy eredményes integráció nyomában	29
Halcsák Lilla Együtt könnyebb?! – az integráció szépségei és nehézségei	33
Salamon Balázs Hogyan lehet az integráció eredményes?	37
Weibli Mónika A szülő-szakember, szakember-szakember, szülő-szülő kapcsolat fontossága	39
Vasvári Sarolta Továbbirányítás, együttműködés más szakemberekkel	43
Kulcsárné His Erzsébet A reziliencia fejlesztése a tehetséggondozásban	45
Bakai Brigitta, Nagy Gitta, Szegedi Andrea Tehetséggondozás szakemberek szemszögéből	49
Győrfi Jázmin Noémi Interkulturális szemlélet összetevői a roma integráció tükrében	54
Budai Mária A multikulturális integráció nyelvi és egyéb megtámogatása	57
Herendi Hajnalka Érzékenyítés másképp	60
Jegyzet	62
Tagóvodák elérhetőségei	63

HINTALOVON
Gyermekjogi Alapítvány

**„Mit jelent a gyermek legfőbb érdeke?
A felnőttek figyelembe veszik a gyermekeket és az Ő nézőpontját,
minden olyan kérdésben és döntésnél, ami az Ő életét érinti.”**
Hintalovon Alapítvány

Napjainkban az előre nem látható kihívások átkeretezték munkánkat. Ebben a megváltozott környezetben a gyermekekre való figyelem intenzívebb, korszerűbb és hatékonyabb odafordulást igényel. A differenciált támogatást, az egyén fókuszú segítségnyújtást komplexen, átfogó szemlélettel szükséges megközelítenünk pedagógusként. Erre a gondolatra fűztük rá az ideai konferenciánk két fő témáját a gyermekvédelem és az integráció területéről.

A gyermekvédelem

A gyerekjogok még sosem voltak ennyire fontosak. Ennek legfőbb oka az a kiszámíthatatlan világ, amiben a folyamatos változások kihívásai próbára teszik az embereket, családokat, bennünket. Értékválságban, újra rendeződésben van világunk, melyben a figyelem gyakran nem oda összpontosul, ahol leginkább szükség lenne rá. Mi, akik a családokkal még napi szinten tartjuk a kapcsolatot és a gyermekekkel közvetlenül foglalkozunk, mi még tudunk hatékonyan segíteni, ott lenni, támaszt nyújtani, észre venni, képviselni. A napi tapasztalatok visszajelzéseiből úgy tűnik, hogy sok esetben nehezen tudjuk eldönteni, hogy pontosan, mikor, mit, hogyan és kinek kell jeleznünk. A jelzés célja, hogy felhívja a figyelmet a gyermeket érő elhanyagolásra, nem megfelelő nevelésre, bántalmazásra, illetve a gyermek magatartásában észlelt, aggodalomra okot adó dolgokra.

„Ha azt szoktuk mondani, hogy egy gyerek felneveléséhez egy egész falu kell, akkor a gyerek bántalmazásához és elhanyagolásához egy egész falu félrenézése és hallgatása kell. A jelzés a felnőttek felelősségvállalása abban, hogy ne az elkövetőkkel, bántalmazókkal legyenek cinkosok, hanem a gyerekeknek segítsenek.” /forrás: <https://hintalovon.hu/szakmai-anyagok/>

„Akkor jó a világ, ha jó benne gyerekek lenni.” Rajtunk is múlik, hogy ez a világ, valóban jó lehessen, ott, azon a helyen, ahol a körülöttünk élő gyermekek vannak, itt, a mi óvodáinkban, a környező utcáinkban.

Az integráció – inkluzív nevelés

A sajátos nevelési igényű gyermekek száma az elmúlt években folyamatosan emelkedik. Ennek egyik oka lehet a kötelező iskolakezdés bevezetése 6 éves korban, de több kérdés is meghúzódik e tény mögött. A mai gyerekek idegrendszeri érése a sok információ és a gyakrabban használt vegyi anyagok hatása miatt megkésett. Az óvodát kezdő gyermekek érési jellemzőiben is tapasztaljuk, hogy több területen pl. az önállóság, figyelem területén komoly elmaradást mutatnak, míg sokkal több olyan ismerettel, tudással rendelkeznek, ami az életkorukból adódóan nem elvárt. Ezek az ellentmondások a gyermeki idegrendszer működésében, a fejlődési jellemzők területén is megmutatkoznak. Ennek hatása, hogy a gyermekek egyéni fejlődési jellemzői között – azonos életkor mellett – nagymértékű érési különbségek tapasztalhatók. Ez önmagában kihívások elé állít bennünket pedagógusokat, hiszen ezek a gyermekek nem diagnosztizált sajátos nevelési igényű gyermekek, hanem egyszerűen egyéni fejlesztési irányok, módszerek alkalmazását igénylik. Nem diagnózisra van szükségük, hanem képességeiknek megfelelő „tanításra”, fejlesztésre.

Mindkét terület gondolatindító, érzékeny, megoldásra váró témákat feszeget. Úgy gondolom, felelős pedagógusként muszáj ezekről együtt gondolkoznunk, annak érdekében, hogy a szakmai ismereteink, tapasztalataink bővíthessenek. Egyéni szakmai fejlődésünk lehet a garancia arra, hogy a ránk bízott gyermekek világa biztonságos kereteket és fejlődési lehetőségeket kínáljon számukra.

Eredményes feltöltődést kívánok a mai napra! Ne feledjük, a „gyerekjog, világnézet!”

Erdélyi Nóra / intézményvezető

Az elmúlt 10-15 év alatt nagyot fordult velünk a világ az infokommunikációs technika fejlődésével, a gyermekek idegrendszeri fejlődésére tett hatásával együtt. Tapasztalataink szerint elsősorban a tanulási, a figyelmi, az aktivitást érintő területekre gyakorolt intenzív hatás érzékelhető, mellyel együtt jár az eltérő viselkedést mutató gyermekek számának növekedése. A környezeti hatásokra adott neurológiai válasz megérkezett.

VÁLTOZNI, VÁLTOZTATNI TUDNI, azt gondolom e két legfontosabb kihívás szerepel az adaptív pedagógusi gyakorlat megvalósításának hátterében. Tudomásul kell vennünk, hogy a hagyományos pedagógiai módszerek már nem minden vagy a legtöbb gyermekkel egyáltalán nem illeszthető össze. Egy gyermek atipikus működéseiben mindenki osztozik, a családja, az óvodai közösségének tagjai, így pedagógusként mi vagyunk a kapocs az adott gyermek elfogadtatásában, speciális szükségleteinek kielégítésében. Nem könnyű feladat tehát az óvoda és egy család kapcsolódásának minőségi és tartalmi gyakorlatának kialakítása.

Az Egyesített Óvoda pedagógiai programjában is megjelenő egységes értékeink és alapelveink a következők, amikre támaszkodni szükséges, hogy differenciálós és inkluzív szemlélettel alkalmazzuk a hozzánk járó gyermekekhez:

- Korszerű családpedagógiánk szemléletével valljuk, hogy az óvodai nevelés sikeressége nagymértékben függ attól, hogy a pedagógus mennyire tudja együttműködővé tenni a szülőket gyermekeik nevelésében, támogatni őket szülői kompetenciáik erősítésében.
- Inkluzív szemléletű integrációs tevékenység közösen a családdal, mint elsődleges partnereinkkel pl. differenciált beszoktatás, befogadást előkészítő tevékenységek, szülői fogadó alkalmak minőségi megvalósítása.
- A tagintézményeink és különböző szakembereink közötti együttműködés számos kooperatív formájának működtetése. pl. közös nevelőtestületi programok, érzékenyítő foglalkozások, speciális szakemberek csapatmunkája a gyermekek mindenképp felett álló érdekében, gyermekekre szabott műhelymunkák a felzárkóztatástól a tehetség-gondozásig stb.
- A mozgásigény kielégítése, a mozgásfejlődés támogatása, mely alapvető fontosságú a szellemi képességek növekedéséhez és fenntartásához pl. mozgásterápiák beépítése a napirendbe az érintett gyermekeknek, csoportbontásban végzett szervezett mozgások, szabad levegőn szervezett mindennapos mozgások.
- IKT eszközök lehetőségeinek kihasználása az informatikai műveltség megalapozásához, „okos” használata a digitális műveltség megteremtéséhez.
- A gyermeki fejlődést nyomon követő mérésben a gyermek önmagához viszonyított fejlődésének kimutatása és kommunikálása a szülők felé, melyben fontos az óvoda és a szülők vállalásainak lefektetése.

Akarjuk vagy sem, ezekben a feladatokban minden pedagógus érintett, akkor is, ha külső kényszer és akkor is, ha belső motiváció áll a háttérben. Pedagógiai öngondoskodásunk körébe sorolom szakmai sikerélményekhez való jutásunkat, ami sokszor teljes erőbedobást, energia befektetést igényel, majd lassítást (igen azt is szabad) a kiegészítő megelőzése érdekében.

Úgy gondoljuk, hogy itt a XIII. kerületi Egyesített Óvodában olyan személyi és tárgyi feltételek mellett végezhetjük munkánkat, amelyek lehetőséget adnak arra, hogy megvalósítsátok inkluzív elképzeléseiteket és kiteljesedjete pedagógiai-szakmai munkátok során. Óvodapedagógusi szakmai kultúránk és a pedagóguskompetenciáink folyamatos fejlődéséhez előttünk álló feladat még a tagintézményeinkben:

- az egyenlő teherviselés megvalósítása a sajátos nevelési igényű gyermekek számának és másságuk típusainak tükrében,

- az óvodai szülői közösségek érzékenyítése a másság elfogadására,
- a szülőkkel való partneri kommunikáció különösen az eltérő fejlődésmenetű gyermekeket nevelő családokban, valamint a konfliktusok hatékonyabb kezelése,
- a pedagógusok mentoráló, a családot a gyermeknevelésben menedzselő szerepének erősítése, melyek erősítik és támogatják a szülőket az óvodába lépéstől a gyermeki fejlődés és tanulás előmozdítására az iskolára való alkalmaság eléréséig, hatékonyabbá téve a családi nevelést.

Arra buzdítalak Benneteket, hogy gondoljátok végig integrációs tevékenységek tényezőit, elemezzétek, hogy milyen változtatásokra, fejlődésre, fejlesztésekre van szükség, hogy az inklúzió eredményesen valósulhasson meg környezetetekben. Kívánom, hogy találjatok inspirációt a publikáló pedagógus társaitok írásaiból.

Inspiráló irodalom:

- SOKSZÍNŰ PEDAGÓGIA INKLUZÍV ÉS MULTIKULTURÁLIS SZEMLELETMÓD A PEDAGÓGIAI GYAKORLATBAN
Szerkesztették: Dr. Endrődy Orsolya, egyetemi adjunktus, ELTE PPK Svraka Bernadett, egyetemi tanársegéd, ELTE TÓK Dr. habil. F. Lassú Zsuzsa, egyetemi docens, ELTE TÓK Budapest, 2020 <https://www.elte.hu/content/sokszinu-pedagogia.t22280>
- BUDAANDRÁS IKT ÉS OKTATÁS Együtt vagy egymás mellett? <http://real.mtak.hu/53587/1/Buda%20Andras%20-%202017%20-%20IKT%20ES%20OKTATAS%20-%20Belvedere%20Meridionale.pdf>
- Az Egyesített Óvoda Pedagógiai Programja, 2021

Hoffer Ivett / intézményvezető helyettes

Dr. Gyurkó Szilvia gyermekjogi aktivista, a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány alapítója és vezetője

JELEZZ, HA BAJ VAN!

Az óvodapedagógusok munkája során gyakran találkoznak olyan alapvető kérdésekkel, amelyek a jelzési kötelezettséghez kapcsolódnak (mikor, hogyan, milyen esetekben kell, lehet jelzést tenni, stb.), illetve azzal is, hogy milyen lépéseket kell tenniük, ha felmerül bennük a gyermekbántalmazás gyanúja. Ezekkel a kérdésekkel foglalkozik az előadás konkrét ügyek és esetek mentén, kitérve arra is, hogy milyen mozgástere van a szakembereknek és hogyan tudják magukat biztonságban érezni a gyermekvédelemmel kapcsolatos feladataikban is. Az előadásban foglalkozunk olyan esetekkel, amelyekben problémákkal küzdő családban élő gyerekek szükségleteit vesszük végig, illetve azzal is, hogy a családból (akár együttélő, akár elvált szülőkről legyen szó) az óvodába bevitt konfliktusok esetén hol húzódnak a kompetencia határok.

3 ok, hogy miért jelezz, ha baj van

2018-ban is több olyan eset jutott el az Alapítványhoz, melyben egyértelműen látszott, hogy a gyermekek védelméért felelős felnőttek ugyan próbáltak segítséget nyújtani a gyerekeknek, de nem minden esetben kezelték kellő felelősséggel a gyerekek ügyét. Az Alapítvány Gyermekjogi Központja minden esetben tájékoztatta az érintetteket jelzési kötelezettségükről. A visszajelzéseikből úgy tűnt, hogy sok esetben még a gyerekekkel közvetlenül foglalkozó munkatársak (tanárok, védőnők, háziorvosok, pszichológusok, stb.) sem mindig tudják pontosan, mikor, mit, hogyan és kinek kell jelezni.

Az alábbiakat tartjuk fontosnak kiemelni:

1. Rajtad is múlik, hogy a gyerek helyzete javul-e

A jelzés célja, hogy felhívja a figyelmet a gyermeket érő elhanyagolásra, nem megfelelő nevelésre, bántalmazásra, ill. a gyermek magatartásában észlelt, aggodalomra okot adó dolgokra. A jelzésnek a gyerekről kell szólnia, és arról, hogy a szakember mit tapasztalt a gyerekekkel kapcsolatban (mit mesélt, milyen viselkedése volt, milyen fizikai tünetet észlelt). A jelzésnek azt kell tartalmaznia amit LÁT, TAPASZTAL az, aki a gyerekekkel találkozik, és nem azt, hogy mit gondol, ki miatt viselkedik így a gyerek. Tehát nem „feljelentést” kell tenni, és nem valakit „bemőszerolni”, hanem a gyerekekkel kapcsolatos meglátásokat kell megosztani.

Ha azt szoktuk mondani, hogy egy gyerek felneveléséhez egy egész falu kell, akkor a gyerek bántalmazásához és elhanyagolásához egy egész falu félrenézése és hallgatása kell. A jelzés a felnőttek felelősségvállalása abban, hogy ne az elkövetőkkel, bántalmazókkal legyenek cinkosok, hanem a gyerekek segítsenek.

2. Számít az idő!

Senkinek nem olyan drága az idő, mint a gyerekek, akinek minden nap egyedi és megismételhetetlen, és ha egy adott korban valami nem történik meg (vagy rosszul történik meg), annak hatása az egész felnőttkort is befolyásolhatja. Ezért írják elő a jogszabályok, hogy gyanú esetén sem kell mérlegelni a veszélyeztetettség súlyosságát. Súlyos veszélyeztetés esetén legkésőbb 72 órán belül, veszélyeztetés gyanúja esetén 8 napon belül kell jelezni.

A jelzés írásban bármilyen formátumban megküldhető, a gyermekjóléti szolgálat köteles azt elfogadni. Az írásban történő jelzéstől azonnali beavatkozást igénylő krízishelyzet esetén lehet eltekinteni, azonban a jelzést utólagosan írásos formában pótolható.

Ha azt gyanítjuk, hogy egy gyerek veszélyeztetve van, az időben megtett, és a gyerek tüneteit pontosan leíró jelzés túlzás nélkül életet menthet.

3. A gyerek biztonsága az első!

A gyermekjóléti szolgálatnak bármilyen bántalmazást, veszélyeztetést, elhanyagolást vagy a gyerek saját magát veszélybe hozó magatartását jelezni lehet. Súlyos bántalmazás vagy életet veszélyeztető helyzet, sérülés észlelése esetén, a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak (akik hivatásszerűen foglalkoznak gyerekekkel) hatósági intézkedést kell kezdeményezni, azaz értesíteni kell a gyámhivatalt és/vagy a rendőrséget.

Sok esetben egy ilyen jelzés konfrontációt is jelent, konfliktust vagy vitát. Ezeket a helyzeteket a gyerek érdekében a szakembereknek be kell vállalniuk, mert a gyerek jóllétéért mi vagyunk felelősek. Az ő biztonsága az első, de a jelzésnél természetesen gondolhat a szakember a saját biztonságára is. Lehetőség van kérni a jelzés zártan kezelését, de előzetes esetkonzultációt is kérhet a gyermekjóléti szolgálattól az, aki bizonytalan abban, hogy hogyan tegye meg a jelzését.

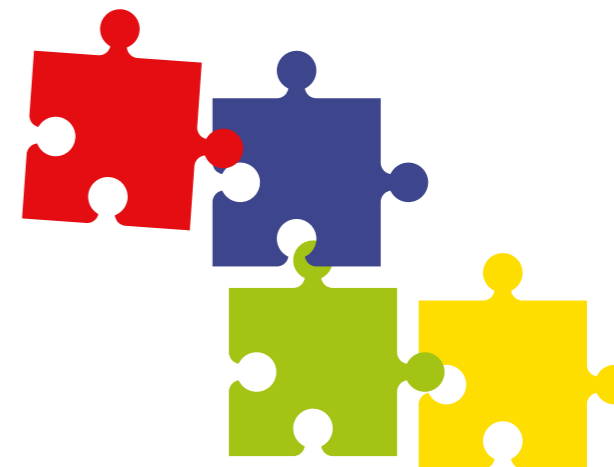
Az elmúlt években, a jelzőrendszer hiányosságai miatt bekövetkezett súlyos gyermekbántalmazás esetek miatt, a jogszabályok ma már azt is tartalmazzák, hogy ha egy jelzőrendszeri tag nem tesz eleget jelzési kötelezettségének, vagy nem teljesíti együttműködési kötelezettségét, akkor ellene fegyelmi eljárás indítható. A munkajogi felelőségen túl büntetőjogi felelősség is felmerülhet, ha a jelzőrendszeri tag súlyosan vét a szakmai szabályok ellen, felmerülhet a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekménye.

Nyilván nagyon fontos, hogy egy jelzést ne a jogi következmények elkerülése miatt tegyen meg egy szakember, hanem azért, hogy a gyereket védje, óvja. De jó tudni, hogy egy-egy elmaradt jelzést követően a szakmai felelősségvállalást ki lehet egészíteni jogi felelősségrevonással is.

Mi a gyermek érdeke?

Az Alapítvány gyermekközpontú megközelítést alkalmaz. Az ügyeket igyekszünk a gyermek(ek) szemszögéből megvizsgálni. Mit érezhet, mit gondolhat az adott helyzetben, mi lenne számára a valódi segítség, hol és hogyan érezne magát biztonságban. Vannak olyan helyzetek, amikor a jelzés megtétele nem a gyermek legfőbb érdeke. Amennyiben a gyerek egy felnőttnek elmondja, hogy őt hogyan bántalmazták, de arra kéri a felnőttet, hogy ezt ne mondja el senkinek...akkor ez egy nagyon nehéz helyzet a felnőttnek is. Amennyiben azonnal jelzést tesz, úgy lehet, hogy elveszti a gyerek addigi bizalmát és ez a későbbi eljárásokat is hátráltathatja. Ilyen esetben érdemes időt szánni arra, hogy megértessük a gyerekekkel, hogy miért fontos, hogy a titok ne legyen titok többé: a gyerek felé jelezni kell, hogy amit elmondott, az egy olyan cselekmény, amiről tudnia kell másnak is, és az, hogy mikor tudja meg más, azon múlik, hogy ő mikor ér oda, hogy fel tudja oldani a titoktartás alól a szakembert, akinek elmondta az ügyet (és ezzel a bizalmi helyzetből kilép a történet).

Ezalatt az idő alatt a gyerekekkel a munka arra fókuszál, hogy ő ezt a döntést meg tudja hozni. Így amikor odaért, és engedi az őt kísérő szakembernek, hogy a jelzést megtegyék, akkor a gyermekvédelem felé lehet küldeni a jelzést. Fontos hangsúlyozni, hogy a súlyos, életet is veszélyeztető szituációkban a jelzés nem mérlegelés kérdése.

Dr. Gyarmathy Éva pszichológus, a magyarországi Diszlexia Központ és az SNI Tehetségeket Segítő Tanács alapítója

A DIAGNÓZIS NEM SEGÍT – A ZAVAROK KIALAKULÁSÁNAK MEGELŐZÉSE

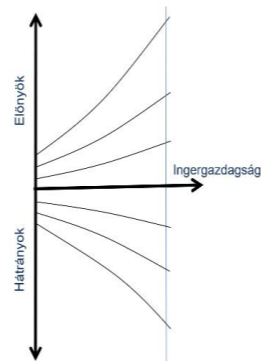
A gyerekek fejlődését a környezet erősen meghatározza. Ha változik a környezet, ezzel együtt változik a gyerekek fejlődése. A megismerő-fejlesztő szemléletben a foglalkozások onnan indulnak, ahol a gyerekek fejlődése tart, de vannak biztos támpontok, amelyek a szükséges fejlesztési területek: szenzomotoros, nyelvi és kognitív fejlesztés. Mindez beépíthető nem csak a foglalkozásokba, hanem a játékba és bármely óvodai tevékenységbe, magába az óvodai térbe és életbe.

Miért csak a jéghegy csúcsa növekedne? – Az integrációtól az inklúzióig

Az ember túlélésének és sikerének alapja agyának képlékenysége. A gyerekek nyitott, tapasztalatfüggő rendszerrel születnek, és a környezeti hatások által formálódik a gondolkodásuk, viselkedésük. A tanulás az egyéni és társadalmi sikeresség kulcsa, de a 21. században már nem egyszerűen a tanulási képesség, hanem a tanulási agilitás és motiváció válik elsődlegessé. Mindez a kisgyerekkorban formálódik a legerőteljesebben, ezért egy életre meghatározó lehet, hogy mit tapasztal a kisgyermek. Ebben a tekintetben nagy különbségek vannak, és az óvodának ezekkel a különbségekkel is kell foglalkoznia.

Az ingergazdag környezet növeli a képességeket, de a Máté-hatás miatt a különbségeket is. A Máté evangélistáról elnevezett jelenség az evangélista azon kijelentésére épül, amelynek lényege, hogy akinek több van, annak több lesz, akinek kevesebb, annak még kevesebb.

Az előnyös külső/belső adottságokkal rendelkezők jobban ki tudják használni az ingergazdagságot így nagyobb fejlődést érhetnek el. Ezáltal a gyerekek közötti különbség növekszik. Sőt, ugyanezen folyamat által az egyéni képességszerkezet is kevésbé kiegyenlített, mint korábban. Ezért a nagy kihívás nem az, hogy a 21. századi gyerekek a 20. századi gyerekektől jelentősen különböznek, hanem az, hogy egymástól különböznek a korábbinál jelentősebben. Nagy József és munkatársai már a 20. század végén kimutatták, hogy a hatéves gyerekek között több, mint 5 évnyi kognitív eltérés lehet.

1. ábra
A nagyobb ingergazdagság és a Máté-hatás okozta diverzítás. Minél jobban növekszik az ingergazdagság, annál nagyobbak lesznek a fejlődési különbségek.

A pedagógiának és pszichológiának tehát a növekvő diverzitással kell megküzdenie, mert egyre több a gyors fejlődésű kisgyerek, miközben növekszik a tanulásban lemaradók aránya is. **1. ábra**

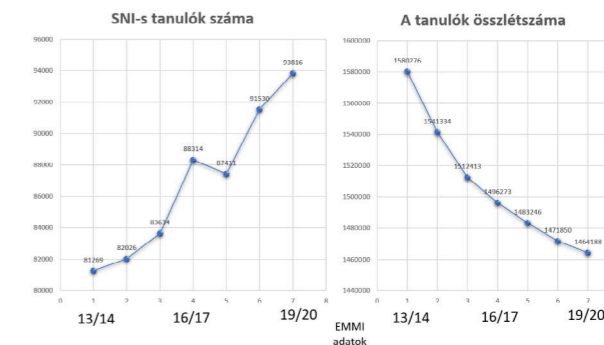
A diverzitást növelik az idegrendszer fejlődésében mutató egyre gyakoribb érési eltérések. Sok olyan környezeti hatás éri a fejlődő agyat, amely enyhén, de hosszabb távon mégis jelentősen megváltoztatja az ideghálózatok formálódását. Ennek következtében gyakoribb lett az atipikus idegrendszeri fejlődés, amely tanulási, figyelem, hiperaktivitás és autizmus spektrum zavarok formájában okoz problémát az egyén, a család, a pedagógusok és hosszabb távon a társadalom számára, miközben ugyanezek az eltérések a kiemelkedő tehetségfejlődésben is szerepet játszanak.

A neurológiai alapú teljesítményzavarok sokáig elsősorban pszichiátriai kórképekként jelentek meg, de ahogy a környezeti ártalmas hatások aránya növekszik, növekszik az idegrendszeri érési elmaradások aránya is, ami alapja az atipikus idegrendszeri fejlődésnek, így ezek az eltérések különböző mértékben sok gyermeknél megjelennek. Minthogy intelligenciától és egyéb képességektől függetlenül eltérésről van szó, igen kiváló intellektus, képesség mellett is megjelenhetnek a zavarok. Ezt a kettősséget végképp nehezen tudja kezelni az, az oktatási rendszer, amely nem tudott megküzdeni az integrálandó sajátos nevelési igényű gyerekek növekvő számával.

A statisztika is mutatja, hogy meredeken emelkedik a közoktatásban résztvevő SNI diagnózist kapó gyerekek aránya, de ez csak a jéghegy csúcsa, azok, akik vagy többféle, vagy súlyosabb eltérés miatt a SNI kategóriába kerülnek. Vannak, akik BTMN (beilleszkedés, tanulási és magatartási nehézség) elnevezésű dobozba kerülnek, és olyanok is, akik akár kerülhetnének bármelyikbe, de valamiért elkerültek ezt.

A statisztika jelzi az átjárást a kategóriák között. A 2016-ban belengetett „Táigetosz törvény” miatt sok BTMN kategóriás gyereket átsoroltak a szakértők SNI-be, mert különben elvéreztek volna ezek a tanulók a felmentések nélkül. Vagyis egy adott kategóriába kerülés nem teljesen egyértelmű. **2. ábra**

A tanulási, figyelem, hiperaktivitás és autizmus mind spektrum zavarok, mert nagyon sokféle módon és szinten jelentkeznek. Vagyis kontinuumról van szó, ami azt jelenti, hogy ha az SNI-sek aránya megnövekedett, a gyakoribb enyhébb eltérések aránya is nagyobb lett. Ha a jéghegy csúcsa növekszik, akkor az alig vagy egyáltalán nem látható jégtömb óriásira nőtt. Az atipikus idegrendszeri fejlődés gyakorisága szükségessé teszi, hogy mindenki felkészült

2. ábra
Növekszik az SNI diagnózisok aránya

legyen a szokásostól eltérő képesség- viselkedés- és személyiség szerkezetű gyerekekkel szakszerűen foglalkozni, és a fejlődési környezetet a természetes diverzitásnak megfelelően alakítani.

Vannak, aki azt állítják, hogy azért van több problémás gyerek, mert nagyobb az odafigyelés. A helyzet azonban fordítva van, azért figyelünk jobban oda, mert egyre több gyermek fejlődése tér el a megszokottól. A vizsgálati adatokban megmutatózó változás is jelzi, hogy a jelen kor gyermekeinek a képességfejlődési profilja eltér a korábbiaktól. 3. ábra

terület	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2010- 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2015- 2020
írás-mozgás	38%	38%	50%	38%	54%	44%	50%	45%	41%	33%	35%	41%
beszédhang hallás	80%	80%	87%	82%	85%	83%	80%	80%	81%	71%	73%	77%
relációs szókinccs	75%	75%	79%	75%	75%	76%	75%	76%	74%	75%	65%	73%
következtetés	59%	59%	69%	59%	69%	63%	56%	60%	65%	59%	57%	59%
elemi számolás	62%	62%	66%	59%	65%	63%	65%	64%	65%	63%	67%	65%
tapasztalati összefüggés	66%	66%	72%	59%	69%	66%	63%	67%	67%	65%	69%	66%
szocialitás	71%	71%	68%	71%	72%	71%	69%	71%	73%	70%	65%	70%
átlag	64%	64%	70%	63%	70%	66%	65%	66%	67%	62%	62%	64%

3. ábra
Egy óvoda Difer eredményeinek összevetése a legutóbbi és az azt megelőző öt évi adatok alapján

A beszédhangok kialakulása tekintetében különösen nagy a lemaradás, amit a beszédhangok kialakulásának összehasonlító vizsgálata is mutat. A múlt század hetvenes éveitől kezdve jelentősen romlottak a fejlődési mutatók. A gyerekek harmadánál még hatévesen sem alakul ki a megfelelő beszédhang képzés és megkülönböztetés. A kialakulatlan beszédhangokra épülő olvasástanítás pedig az olvasászavarok megalapozása, hiszen, ha a gyermek még a beszédhangokat sem tudja megkülönböztetni, miképpen tudná megfelelően betűkhöz kötni? Az óvodai nevelésben nagy figyelmet kell erre a területre fordítani. Emellett az iskolai készségek tanításának jelentős átalakítása is szükséges.

A beszédhangok kialakulásának megkésése – Zajdó Krisztina tanulmánya alapján:

A megfelelő beszédhang fejlődést mutató hatévesek %-a	Megfelelő beszédhang képzés	Megfelelő beszédhang megkülönböztetés
1975. évi adatok	90%	90,5
2016. évi adatok	66,7%	61,1

A sokféleséget értéként tekintő inkluzív közegre van szükség, amely az eltérő fejlődést és idegrendszeri működést nem zavarnak tekinti, hanem egyéni sajátosságnak, egyéni fejlődési útnak, és ennek megfelelően jár el. Egyelőre azonban még az integrációig sem sikerült eljutni.

Az integráció valójában nehezen is értelmezhető, ha a régi szemlélet és gyakorlat változtatása nélkül vezet vissza gyerekeket abba a helyzetbe, amelybe nem illik. Éppen ezért kapja a gyermek a „zavar” diagnózist, mert a környezet nem adott számára megfelelő fejlődési közeget. Attól, hogy ezt a folyamatot integrációnak nevezi valaki, még nem fog illeszkedni a gyermek abba a közegbe, ami kivetette. Vagyis a növekvő diverzitás miatt ideje a szemlélet és gyakorlat alapvető változtatásának.

A probléma összefoglalva:

- A szegregációs gyakorlat azon a szemléleten alapszik, hogy van a normalitás, aminek meg kell felelnie a gyermek fejlődésének, és akik akár alul, akár felül kilógnak a „dobozból”, elkülönítendőek. Az atipikus idegrendszeri fejlődés gyakoribbá válásával ez a gyakorlat már nem tartható.
- Az integráció gyakorlata viszont fából vaskarika, hiszen továbbra is a normalitáshoz mér, és az atipikusan fejlődő gyerekeket a „másokat” nem különítik el, hanem integráció címen ugyanabba a környezetbe teszik, ami kivetette magából. Csoda lenne, ha így megoldódna a probléma.
- Az inkluzív szemlélet azt feltételezi, hogy a gyerekek különbözően fejlődnek, különböző utakon tudnak sikeresek lenni, nem is beszélve arról, hogy különböző célok felé törnek. A társadalomnak sokféle képességű, érdeklődésű és indíttatású tag együttműködésére van szüksége, és a diverzitás ehhez jó alap. Az inkluzív gyakorlat tehát a sokféleséget értéként kezeli, és a cél, hogy a gyerekek optimalizálhassák a belső lehetőségeiket.

Integráció az inklúzió útján Integráció, ahogy én látom

„Nagyon sok ember azt hiszi, hogy az elfogadás egyet jelent azzal hogy „hát nem tehetek mást, bele kell törődnöm a dologba. Ez azonban valójában nem elfogadás! Az elfogadás szó egy békés, mosolygós állapotot takar, amelyben nincs harag, nincs feszültség. Ott béke van. Belső béke és mosoly.”

– Csernus Imre

1. Bevezetés:

Óvodapedagógusként dolgozom 20 éve, visszaemlékezve főiskolai tanulmányaimra a tematikában a differenciálás, mint a gyermekek közti bármilyen nemű különbségek figyelembevételének módszere, eszköze szerepelt. Az integráció csak említés szintjén volt jelen az akkori oktatásban, és sérült gyermekekkel is csak szegregált intézményben találkoztunk, mintegy érzékenyítve bennünket a másság elfogadása és a differenciált bánásmód fontosságára.

Érdekes információ, hogy az együttnevelés integrációban a 1993-as módosított köznevelési törvényben szerepel először és ott is csak választható formaként, pontosabban:

„Az 1993. évi LXXIX. Oktatási törvény kimondja: A fogyatékos gyermeknek joga, hogy különleges gondozás keretében állapotának megfelelő pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdve, hogy a fogyatékoságát megállapították.

A 2003. évi törvény módosítás adott először lehetőséget a sajátos nevelési igényű tanulók együtt nevelésének – oktatásának gyakorlati megvalósítására ép társaikkal. A 2003. évi közoktatási törvény 30. § 2. pontja szerint, a sajátos nevelési igényű gyermek óvodai nevelése, tanuló iskolai nevelése és oktatása az e célra létre hozott gyógypedagógiai nevelési- oktatási intézményben, óvodai csoportban, óvodai tagozaton, iskolai tagozaton, osztályban, csoportban, vagy a többi gyermekkel, tanulóval együtt, azonos óvodai csoportban óvodai tagozaton, illetve osztályban külön vagy közös nevelésben oktatásban történhet.

Mikor dolgozni kezdtem az integráció „gyermekcipőben” járt, hallani lehetett már lokális integrációról, ahol a sajátos nevelési igényű gyermekek tulajdonképp egy külön osztályban szegregáltan tanulnak, de ez a tényleges integrációnak csak egy kezdetleges formája volt.

Először 2003-ban találkoztam a tényleges funkcionális integrációval, amikor egy autista gyermek volt jelen óvodai csoportban. Mivel ő egy beszélő, jól kommunikáló kisgyermek volt az integráció nem tűnt nehéz feladatnak. Ám a későbbi saját tapasztalat megmutatta az együttnevelés nehézségeit és persze szépségeit is.

Mivel eddigi munkám során többször volt része életemnek az integráció, egy-egy sajátos nevelési igényű gyermek jelenlétével csoportjaimban, így arra a következtetésre jutottam tanulnom

kell, hogy még inkább befogadó pedagógussá váljak, bővítve ismereteim és formálva pedagógiai attitűdjeim, segítve ezzel a gyermekeket a beszoktatástól az óvoda elhagyásáig, mind a másság elfogadásban, mind az egymástól tanulásban. Saját tapasztalataim pozitív eredménnyel helyezkednek el pályám „dicsőség falán”, az integrációt fontosnak és szükségesnek tartom az arra alkalmas gyermekeknek és pedagógusoknak.

2. Az integráció értelmezése:

Azzal kezdeném, hogy minden gyermek más, egyedi. Sajátos jellemvonásaik, képességeik, készségeik vannak. Ezen tulajdonságok kialakulásának hátterében a fejlődés, magzati és születés utáni, a családi háttér és szocializálódás a csecsemő-és kisgyermekkorú interperszonális kapcsolatok állnak. Ezt alapul véve az együttnevelés szinte minden gyermek esetében érvényes lehet, ám az integráció ennél bonyolultabb, összetettebb, hiszen az ép intellektussal rendelkező, de csak szociális hátránnyal elinduló gyermekek beilleszkedésének, társakkal való együttnevelésének támogatása könnyebb feladat, mint ugyanez egy sajátos nevelési igényű gyermek esetében.

3. Az integráció különböző szintjei közül a teljes funkcionális integráció az együttnevelési folyamat magas szintje, amikor a sajátos nevelési igényű gyermek a teljes nevelési időt az intézményben, saját csoportjában tölti és minden ott zajló eseménynek teljes körű részese.

4. Az inklúzió azaz befogadás egy sokkal magasabb szint, ahol a különleges bánásmódot igénylő gyermek valódi befogadása történik. Melyek azok a tényezők, amik hozzásegítenek ehhez a folyamathoz, mik a célok és feltételek? Az elsődleges cél, hogy minden érintett gyermek a lakhelyéhez legközelebbi többségi intézménybe kerülhessen, ahol a pedagógusok felkészültek a befogadásra. Ez azt jelentené, felkészültek az adott gyermek speciális megsegítésére, ismerik különleges bánásmódjának okát és rendelkeznek azon „tudással” mellyel a leginkább, speciálisan segíthetik a hozzájuk érkező gyermeket. Pedagógus attitűdjük valóban befogadó, készek felkészülni előre és folyamatosan képzik magukat, hogy megvalósíthassák az SNI gyermek személyiségfejlődésének maximális megsegítését. Komprumisszumkészek, mely elsősorban a gyógypedagógussal való szoros és állandó együttműködést jelenti, innovatívak és természetesen a pedagógusokra jellemző empátia, gyermekszeretet és türelem is jellemzi személyiségüket. A gyógypedagóguson kívül egyéb speciális szakemberre is szükség lehet az együttműködések során.

5. Tényleges integráció az intézmények szintjén:

Nem csak a befogadó pedagógusoknak, de az intézménynek is készen kell állnia a tényleges befogadásra, így alapító okiratában szerepelnie kell, hogy mely sajátos nevelési igényű gyermekek befogadására specializálódtak, a megsegítést biztosítani kell a fenntartónak, hogy a gyermek, mely részt vesz a köznevelésben megkaphasson mindenmű támogatást.

Ezt a törekvést egyre több intézmény tűzi ki célul és szerencsére a törvényi szabályozás is segíti a folyamatot. Természetesen az út eddig is hosszú volt és még korán sincs vége, az inkluzív nevelés ugyanis még gyermekcipőben jár Magyarországon, és a törekvések ellenére sincs meg minden feltétel, hogy teljes mértékben megvalósuljon.

Szerencsére a pedagógus-társadalom elhivatottsága, kitartása rengeteget segít, hiszem, hogy minden nehézség ellenére elérhető lesz a fentebb említett törekvés és nem csak elszórtan, lokálisan, hanem magába foglalva a teljes köznevelést mindenhol az országban.

6. Saját intézményem:

Budapest XIII. kerületében dolgozom, ahol az óvodákat összefogja az Egyesített Óvoda igazgatósága, így a 18 tagintézmény egy központi irányítás alá tartozik. Nevelési elveink és pedagógiai céljaink egységet alkotnak, ahogy közös pedagógiai programunk is.

Tapasztalataim szerint, melyeket saját óvodámban vagy épp integrációs munkaközösség vezetőként élek meg, vagy nevelés nélküli munkanapok keretében szervezett, más tagóvodákkal közösen végrehajtott tréningek alkalmával tapasztalok, illetve hospitálások és bemutató foglalkozások keretein belül láthatok, a következőket minden kollégám tiszta szívéből vall és alapnak tekint a fejlesztési programok elkészítésekor, a befogadásakor:

- minden gyermek fejleszthető
- a meglévő képességekből indulunk ki
- a megkésett, vagy zavart szenvedett képességek fejlődését támogatjuk, megsegítjük.

7. Konklúzió:

Minden nevelési intézmény, így az óvodák feladatai közé is tartozik, hogy az oda járó gyermekek differenciált fejlesztését biztosítsa. Az integrált nevelés komoly elméleti és gyakorlati felkészülést feltételez, figyelembe véve a gyermekek egyéni képességeit és készségeik meglévő szintjét. Ami ennél is fontosabb a befogadó pedagógiai attitűd, valamint az inklúziós szemlélet minden dolgozó részéről. Szükségszerűnek gondolom legalább évente egyszer az egész alkalmazotti közösségnek egy érzékenyítő tréningen, a nevelőtestületnek pedig több alkalommal, szakmai továbbképzéseken részt venni.

Az elfogadó légkör, az egész alkalmazotti közösség pozitív, derűs és felkészült hozzáállása nagyban segítheti a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlődését, sajátos nevelési igényükből adódó hátrányaik enyhítését és szüleik helyes döntéseinek megerősítését.

A pedagógusok szakmai fejlődésükkel, önképzésükkel, továbbképzéseken való aktív részvételükkel szintén elősegíthetik a sajátos nevelési igényű gyermekek beilleszkedését és ép társaik elfogadó, befogadó segítőkész, empátikus személyiségjegyeinek elmélyülését.

A sikeres integráció motorja a csoportos óvodapedagógusok. Amennyiben a szakmai együttműködés jól kialakított a gyógypedagógusokkal a fejlesztő munka sikere nem marad el. Az együttnevelés közös feladatuk és érdekük, közösen kell megtervezni és elkészíteni az egyéni fejlesztési tervet, stratégiát. A differenciálást meg kell említeni, mint minden esetben nélkülözhetetlen pedagógia módszert, hiszen ez az alapja a különböző képességű gyermekek fejlesztésének.

Nagyon röviden összefoglalva, az inklúzió az ideális, leghatékonyabb működést, befogadást tudja megvalósítani a gyermekek mindenképp felett álló érdekében.

8. Felhasznált irodalom:

- Budapest XIII. kerület Önkormányzat Egyesített Óvoda Helyi Pedagógiai Program
- Tanulmányok a neveléstudomány köréből: A Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának gyűjteménye: Csányi Yvonne – Perlusz Andrea: Integrált nevelés- inkluzív iskola (Osiris kiadó 2001)
- Az 1993. évi LXXIX. törvény A közoktatásról az 1999. évi LXVIII. törvénnyel egységes szerkezetbe foglalt szöveg (Oktatási közlöny 1999.22.)
- Az emberi erőforrások miniszterének 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelete a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

Elhatározástól a kiteljesedésig

Az integrált nevelés tapasztalatairól 1996-ban hallottam először kanadai és skandináv országból érkezett előadóktól. Akkor szegregált intézményben dolgoztam. Az elhangzottak és a bemutatott videókon minden olyan tökéletes volt. Persze. Más társadalmi, gazdasági és oktatási rendszer, mint a mienk. Vajon nálunk Magyarországon is létrejöhet? Működhet? Egyre jobban foglalkoztatott a kérdés.

1998-ban tudatosan kerestem olyan óvodát, ahol nyitottak a szándékomra, miszerint az óvodai csoportba járhatson fogyatékos gyermek. Érdemes volt időt szánnom rá, mert megtaláltam. Az akkori óvodavezető és a leendő társam (szintén akkor végezte a gyógypedagógusi tanulmányait) partner volt az elképzelésemre.

Rengeteg kétség volt bennünk. Hazai szakmai tapasztalat, publikáció még kevés volt. Az integráció még csak bontogatta szirmait. Bennünk megszületett az **elhatározás**: ha jelentkezik fogyatékos gyermek felvételre, mi vállaljuk. 1999-ben egy autista kisfiú és egy down-szindrómás kislány lett óvodai csoportunk tagja. A magabiztosság és a bizonytalanság hullámvasútján ültünk. Tényleg mi vagyunk számukra a legjobb közeg? Elég nekik, amit nyújtani tudunk. Megfogalmazzuk az integráló óvodapedagógus elsődleges feladatát: **természetes, elfogadó szociális környezetet tudunk biztosítani számukra**. Szoros kapcsolatban voltunk a Korai Fejlesztő Központtal, ahova a két gyermek fejlesztő foglalkozásra járt. Kölcsönösen hospitáltunk, konzultáltunk egymással. Egyre magabiztosabbak, tudatosabbak lettünk.

Kerestük a helyzetekre a megoldásokat, kialakult egy fontos alapelv: **a fogyatékoság miatt nincs kivételezett helyzet. Az alapvető viselkedési szabályokat nekik is be kell tartani.**

Munkatársaink figyelték a mindennapjainkat. Kíváncsisággal, kétkedéssel, fenntartásokkal, drukkolással. Helyettesítések, csoportösszevonások alkalmával ők is személyes tapasztalatot szereztek az integráló csoport életéből.

Közben az egészségügyi nehézségekkel (asztma, epilepszia, ételallergia, diabétesz) élő gyermekek is érkeztek. Védőnői és szülői segédlettel felkészültünk fogadásukra.

A két gyermek iskolába ment, érkeztek helyettük mások, más diagnózissal. Hiperaktív, gyengélátó, mozgáskorlátozott, beszéd fogyatékos, vak.

Bár nem reklámoztuk magunkat, hírünk kelt. Több gyermek jelentkezett, mint amennyit a csoportunk befogadhatott. Szükség volt a többi csoport segítségére. Mindig volt vállalkozó kedvű vagy meggyőzhető óvodapedagógus. Így mire 2011-ben kijelölt autista gyermekeket befogadó óvoda lettünk, már minden csoportnak volt tapasztalata az integráció területén.

A kijelölés minket is sok feladat és kihívás elé állított. Eddig általában enyhe érintettségű gyermekekkel foglalkoztunk. Most betekintést kaptunk az autizmus széles spektrumába.

Segítség is érkezett **autista szakos utazó gyógypedagógus** személyében, aki ugyanaz a pedagógus volt, akivel annak idején a csoportban elkezdtük a tudatos integrációt. Mivel tapasztalatból tudta, milyen az óvodai csoporton belül az élet, használható, kivitelezhető tanácsokat adott a felmerült problémákra. Megismertetett minket a **vizuális megsegítés** eszközeivel, annak értelmével, szükségszerűségével. Fentartói támogatásként pedig pedagógiai asszisztensek érkeztek az adott csoportokba. Igaz, még képzés nélkül, de a plusz egy felnőtt is nagy segítség volt.

A feladat több tudást, ismeretet kívánt, mint amivel rendelkezünk. Továbbképzések, Vadaskerti látogatások, konferenciák segítettek át a nehezen. Érzéseink vegyesek, változóak voltak. Szükségünk volt egymás segítségére.

2016-ban visszaköltöztünk az eredeti helyünkre, megkétszereződött gyermek és dolgozói létszámmal. Sok új dolgozó, legtöbbször pályakezdő. **Integrációs munkacsoport** alakult, hogy a felmerülő nehézségekre megoldást találjunk, ismereteket adhassunk át egymásnak.

Az **leendő dolgozók próbanapot** tölthetnek a leendő csoportjukba, hogy személyes élmény után dönthessenek a felkínált állás elfogadásáról.

Az elmúlt hat év volt a kiteljesedés időszaka.

Nagyon sok Egyesített Óvoda által szervezett ingyenes vagy jelentősen támogatott **képzésen** vettünk részt. **Konferenciákra** jelentkeztünk. Mivel mindenki nem vehetett részt az előadásokon, fontos volt a **tudásmegosztás**. Nevelés nélküli munkanapok programjait úgy alakítottuk, hogy az integráció témájával, új módszerekkel a **dajkák** és az **asszisztensek** is megismerkedhessenek, hiszen fontos szerepet töltenek be a csoport életében.

Újraértelmeztük a gyógypedagógia területéről megismert eszközöket, módszereket. Azt vettük figyelembe, hogy mely képességgyengések esetén használható. Így a **vizuális megsegítés eszközeit** kezdetben az idegen anyanyelvű gyermekekkel is használtuk. Észrevettük, hogy vannak gyerekek, akik szívesebben használják azt a wc-fülkét, mosdót, ahol a folyamatábrát felhelyeztük. Átgondolva a tapasztaltakat, minden csoportszobában elhelyeztük a napirendi kártyákat, mosdókban pedig a folyamatábrát.

Játékpólcok jelölése kezdetben a látássérült gyermekek önálló játékválasztását segítette. A csoporttársaik a képek segítségével biztos mindig ugyanoda tették vissza a játékokat. Továbbra is nagy segítséget nyújt az építőjátékok, babakonyhai eszközök rendszerezésében.

A meglévő eszközöket kicsit **átalakítottuk**, hogy könnyebben használható legyen. Vizuális észlelés nehézségű gyermek örömmel és sikerélménnyel használja

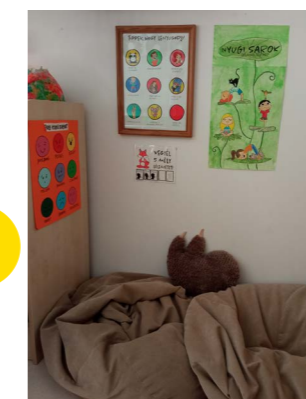
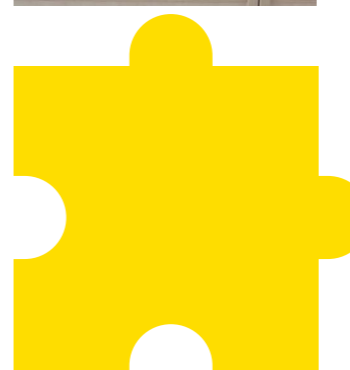
Nyugi-kuckó: Autista gyermekek számára a tér strukturálásából indult. Egy kis zug, ahova elvonulhat a sok inger elől. Nemcsak nekik van rá szüksége. Szabálykövetési, indulatkezelési nehézség esetén nagyon hasznos a csoportszobában kiegészítve vizuális segítséggel.

Alkalmazzuk a Persona Doll, Csillagtündér módszert, Plukkidot.

Évente két alkalommal **érzékenyítő hetet** tervezünk. Februárban a Lélekmozgató („Para-hét” látható fogyatékoságok), majd áprilisban a Tolerancia hetét (nem látható fogyatékoságok). Mindkét héten a közösen létrehozott játékgyűjteményből, tevékenységkínálatból választanak az óvodapedagógusok programokat csoportjuk számára. (Mesék, érzékenyítő játékok, para sporteszközök, akadálypálya, kerekesszék...)

Az óvodapedagógus gazdag módszer-, eszköztár birtokában a rászoruló gyermeknek óvodába lépésétől segítséget nyújt. Áruklódó jel, hogy kik igénylik folyamatosan, kinek meghatározó a használata. Hosszú az idő, míg a tünetek felismeréséből diagnózis lesz. A gyermek ezidőszak alatt is megsegítést kap a csoportjában, így a másodlagos tünetek megjelenését késleltetjük vagy megakadályozzuk.

Fontosnak tartjuk, hogy minden gyermek megkapja azt a segítséget, ami a fejlődéhez szükséges amíg az óvodánkba jár.

Együtt könnyebb!

Az Egyesített Óvoda ez évi mottója:

„Mit jelent a gyermek legfőbb érdeke? A felnőttek figyelembe veszik a gyermeket és az Ő nézőpontját, minden olyan kérdésben és döntésnél, ami az Ő életét érinti.”

– Hintalovon Alapítvány

Nagyon fontosnak gondolom, hogy foglalkozunk ezzel a témával és merjük vállalni azt a szép feladatot, amely sokszor buktatókkal teli, de ugyanakkor felemelő élményt jelent egy-egy gyermek eljuttatása arra a fokra, ahonnan már bátran tovább léphet. A feladat nem könnyű, de nyitott szívvel, lelkesedéssel kell felvállalni, mert minden gyermeknek joga van arra, hogy ugyanolyan bánásmódban részesüljön, mint társai.

Ma, a XXI. században Magyarországon egyre sürgetőbb feladat az óvodát körülvevő társadalmi környezet igényeinek való megfelelés. Mit kell tennie egy óvodának, és nekünk óvodapedagógusoknak annak érdekében, hogy az egyre heterogénebbé váló gyermeki közösség hatékony, eredményes nevelése, későbbiekben az iskolai környezetbe történő beilleszkedése sikeresen megvalósuljon?

Az inkluzív szemlélet számomra azt jelenti, hogy félretesszük a már berögzült értelmezéseinket, és új utakat, megközelítéseket keresünk, teremtünk. A különbözőségekhez a környezetnek kell alkalmazkodni – tehát nekünk kell az akadályokat olyan formában megszüntetni, elhárítani, hogy alkalmas legyen minden egyes személy, közöttük az átlagostól valamiben eltérő (képesség, szülői háttér, kultúra) gyermekek befogadására is. A „másságot” nem hátrányként, hanem erőforrásként kell kezelni, amire támaszkodni lehet.

Az integráció, a gyerekekkel való foglalkozás, az egyéni fejlesztés nem volt mindig ennyire tudatos tevékenység. Kevésbé ismertük a különböző sérülések jellemzőit, és azokat a speciális módszereket, és eszközöket, amelyek szükségesek e gyermekek megfelelő fejlődéséhez. A differenciálás elvét azonban tervezéskor és a tevékenységek alatt is nagyon régóta alkalmazzuk.

Óvodapedagógusként sokszor tapasztaltam, hogy a megsegítés, a figyelem szinte mindig csak a nehézséggel küzdő gyermekekre (SNI) és az őket nevelő családokra összpontosított. Manapság azonban számos gyermeknek van a többiektől eltérő, speciális szükséglete. Lehet

valaki tehetséges, más kultúrából érkező, vagy éppen képességeiben negatív eltérést mutató. A lényeg, hogy minden gyermek egyedi, és mindegyiküknek támogatásra van szüksége ahhoz, hogy felkészülhessenek a felnőtt életre. Egyes gyermekek azonban tartósan több támogatásra szorulnak az átlagosnál. A beilleszkedés-beillesztés nemcsak közvetlen cél, hanem hosszú távra szánt eszköz is, hiszen a sikeres óvodai-iskolai együttnevelés biztosítja a legjobban a későbbi zökkenőmentes beilleszkedést, nemcsak kizárólag a gyermekre, hanem a társadalomra gyakorolt hatása révén is.

Mit tehetünk mi a cél elérése érdekében?

Véleményem szerint a sikeres óvodai befogadás-elfogadás megvalósításában az óvodapedagógusoknak van a legnagyobb szerepe. A legfontosabb a megfelelő attitűd, a befogadás hajlandósága, az adott gyermek elfogadása, állapotának tiszteletben tartása. Az elfogadás, nagyban függ az adott pedagógus személyiségétől. Nem mindenkinek sikerül, teljes mértékben elfogadnia a sajátos nevelési igényű gyerekeket. Az inklúzió ez esetben sikertelenné válhat, még akkor is, ha a megfelelő egyéni megsegítés és megfelelő szakellátás jelen van az intézményben.

A gyerekek az idejük legnagyobb részét az óvodában óvodapedagógusaikkal és társaikkal töltik. Az itt kapott visszajelzések meghatározók az életükben.

Fontos feladat a társakkal való kapcsolat kialakítása, az elfogadtatás. Tapasztalataim szerint a szülői közösség megértő szemlélete is nélkülözhetetlen. Ez különösen nehéz feladat abban az esetben, ha egy gyermekre jellemző a társait zavaró viselkedés.

Elengedhetetlen az óvodapedagógusok szakmai felkészültsége, a gyermekek fejlesztésével kapcsolatos módszerek, eszközök ismerete.

A kiszámítható környezet kialakítása alapvető, a gyermek megfelelő fejlődése érdekében. A csoportszoba berendezése, a tér strukturáltsága, olyan kell, hogy legyen, hogy teret biztosítson a szabad játéknak és a tevékenységek kezdeményezésére is egyaránt.

Az óvodáskorú gyerekekkel való foglalkozás nagyfokú kreativitást igényel. Nincs „recept”, az óvodapedagógusnak kell megtalálnia a megfelelő módszert, feladatot, eszközt, ki kell tapasztalnia, hogy egy-egy tevékenység alatt hogyan motiválható, fejleszhető leginkább a gyermek.

A projekt módszer alkalmazása az óvodában segíti a személyiség kibontakoztatását, továbbá az eltérő fejlődési ütemű gyerekek megfelelő egyénre szabott fejlesztésének biztosítását is szolgálja. A kooperatív technikák az óvodai tevékenységek során alkalmat adnak a differenciálásra, a kommunikáció és a szocializáció, továbbá a képességek, készségek egyénre szabott fejlesztésére is.

A családdal, a szülői házzal való együttműködés a gyermek sokoldalú, egészséges és harmonikus fejlődése szempontjából alapvető fontosságú. Csak összefogással, következetes együttműködéssel és felelősségteljes munkával valósítható meg a fejlesztés. Ennek az együttműködésnek az alapja pedig a feltétlen és kölcsönös bizalom a szülők és nevelők között.

Munkám során folyamatosan keresem azokat a megoldásokat, amelyek segítik céljaim elérését, ebben az esetben nemcsak az egyén befogadását, hanem elfogadását is a környezetemben.

Az idei év egyik lehetősége volt a Csillagtündér módszer. Óvodavezetőmnek köszönhetően már szeptember végén megismertethettem a kicsikkel.

A csoportomba járó gyermekek színes palettát alkotnak. A sajátos nevelési igényű csoporttagok mellett vannak külföldről érkezettek, szociális képességekben gyengébb fejlettséget mutatók, anyagi, illetve családi környezetükben nehézséget tapasztalók. Közösségünk alakítása/kialakítása érdekében fontos volt számomra, hogy kipróbálhassam a módszert. Csillagtündért érdeklődve fogadták a gyerekek. Történetei elvarázsolták Őket. Ösztönzésére a csoport egyrésze felismeri az alapérzelmeket és meg tudják nevezni azokat. Szóban reálsan fogalmazzák meg érzéseiket. Ismereteik birtokában többé kevésbé képesek érzelmeik kezelésére, fejlődött együttműködő képességük. Ok-okozati viszonyokat fejtenek meg, társas kapcsolataik asszertívabbá váltak. Konfliktusaik csökkentek.

Hogy ez miért lényeges az integráció kapcsán? A módszer használata hozzásegítette a gyerekeket ahhoz, hogy jobban megértsék társaikat, elfogadóbbakká, befogadóbbakká váltak a „máság” iránt. Természetesen a folyamat elején járunk, de bízom abban, hogy mire a most kicscsoportos korúak iskolába mennek, már magabiztossá válnak ezen a területen.

Egy másik lehetőség, amit kihasználhattam a heti rendszerességgel tartott délutáni mesés foglalkozás, melyre az óvoda mind a négy csoportjából várom a gyerekeket.

Változatos, az inkluzív nevelés szempontjából minden területet képviselnek azok, akik ezeken az alkalmakon velem tartanak.

A játékos, meséken alapuló foglalkozások komplexen fejlesztik a gyermekek készségeit és képességeit, A dramatikus játékok hatékony segítséget nyújtanak a kommunikációs készségek, képességek kibontakoztatásának terén. Bátorabbak, közvetlenebbek, nyitottabbak, elfogadóbbak lesznek általuk. Erősödik önbizalmuk, fogékonyabbak lesznek, kíváncsikká válnak a körülöttük élő emberekre.

Úgy gondolom az együtt játszás közelebb hozza Őket, eltűnnek a különbségek, csak a közös tevékenység öröme marad. Mindegyikük a saját ütemében fejlődhet a játékok során. Egyéni elképzeléseik megvalósulhatnak, meghallgatják Őket, és Ők is meghallják a többiek szavát. A „tanultakat” tovább vihetik, és alkalmazhatják saját csoportjukban a tevékenységek során.

Bízom benne, hogy a gyerekek és az óvodai közösség megértő kapcsolata hozzájárul nemcsak a befogadáshoz, hanem mások elfogadásához, attól függetlenül, hogy honnan jött, milyen képességekkel rendelkezik és a kérdés nem az lesz, hogy „mi veled a probléma?”, hanem hogy „mire vagy képes, a fejlődésed érdekében mire van szükséged, miben segíthetünk Neked?”

Jól csinálom? – egy óvodapedagógus gondolatai az egyéni bánásmód és a differenciálás megvalósításáról

„Jól csinálom? Hogyan csinálhatnám jobban?” – kérdezi tőlem egy belső hang. Az együttnevelés rengeteg kihívás elé állít minket pedagógusokat a mindennapi munkánk során. Az integráció megvalósulása, eredményessége egy kirakós játék, ha hiányzik egy darabja, úgy érezhetjük, hogy felborul az egyensúly. „Az egyéni bánásmód elvének megvalósulása”, olyan szépen cseng – olvastam sokszor a főiskolán és gondolkodtam, hogyan is fogom én ezt egy 20-25 fős óvodai csoportban véghez vinni. Miként fejleszem azokat a gyermekeket, akiknek a fejlődésében elmaradást tapasztalok? Milyen módon támogassam azon gyermekek képességeit, akik kiemelkedő teljesítményt nyújtanak a mindennapokban? Hol az arany középút? A pedagógusok és a csoportban közvetlenül dolgozó kollégák vonatkozásában elengedhetetlen, hogy segítsük egymás munkáját. Az integrációhoz idő kell és türelem. Egy biztonságos közeg, ahol érzed, hogy ide tartozol, ahol ugyanúgy kezelnek téged, mint a társaidat, nincs megkülönböztetés csak elfogadás, szeretet, és segítenek kifejezni a gondolataidat, érzéseidet. A közösségi érzés, a csoport-kohézió erősítése a gyermekek számára is nélkülözhetetlen. Ezt szeretném fenntartani óvodásaim körében, hogy mindig érezzék: együtt könnyebb, rengeteg ötlettel gazdagíthatjuk egymás munkáját, a gyermekek esetében játékát. Ismerjék meg erősségeiket, gyengeségeiket, és tudják, hogy kitől kérhetnek segítséget, legyen az felnőtt vagy ovis társ. Célom, hogy fogadják el egymást, az egyéni sajátosságaikkal együtt. Ezt a személyes példaadással közvetítem számukra. Mindig minden tökéletes? A válaszom, nem, és nem is kell mindig annak lennie.

A gyakornoki éveim során rengeteg kérdés fogalmazódott meg bennem. Kerestem az utamat. Késztetést éreztem arra, hogy valami új ötletet mutassak be a hihetetlen szakmai tapasztalattal és kreativitással rendelkező pedagógusok felé, akikkel együtt dolgoztam. Meglepő volt, ha a gyermekek aznapi hangulata felülírta a tervezésemet; ez a saját hangulatomra és a munkámra is kihatással volt. Gyakornokként arra tanított a mentorom, hogy legyek rugalmasabb, ne ragaszkodjak mindig a nagykönyvben leírtakhoz. A különleges bánásmódot igénylő gyermekek neveléséhez, senki nem adott megoldókulcsot a kezembe. Mai napig úgy gondolom, hogy a megfigyelés és a tapasztalás a legnagyobb támogatónk ahhoz, hogy tudjuk, hogyan neveljük együtt a gyermekeket. Megtanultam az évek során és igyekszem átadni, hogy a 'más' az nem egy negatív értelmű szó, inkább titokzatos, mert mindig új dolgokkal találkozhatasz, amire nem is számítasz. Egyáltalán nem egyszerű és nem is lesz könnyebb az évek során, mert a gyermeket meg kell ismerni ahhoz, hogy integrálható legyen és el kell fogadtatni társaival az ő sajátos viselkedését, külső megjelenését, tehetségét a pedagógus személyes példaadásán keresztül. Az első gyakornoki évemben részt vettem a Komplex és differenciált tehetségfejlesztés

továbbképzésen a Pedagógiai Oktatási Központ szervezésében. A képzés elvégzése után és az óvodában szerzett pedagógiai tapasztalataim alapján megfogalmazódott bennem, hogy az egyén erősségeinek kiemelésével, gondozásával szeretném megtervezni a feladataimat. Számos különleges bánásmódot igénylő gyermekkel találkoztam, akik más-más területen voltak kiemelkedőek vagy éppen szükségük volt a folyamatos megtámogatásra. Hosszas tapasztalás útján pályakezdőként rá kellett jönnöm, hogy egyénre szabottan vagy mikrocsoportban tudom megvalósítani a célzott képességfejlesztést. Szakkönyveket olvastam, a mentoromhoz fordultam és a mai kor vívmányaként az internet is nagy segítséget nyújtott. A gyermeki érdeklődés feltérképezése után, különböző számokra érdekes asztali játéktevékenységeket terveztem célzottan egy-egy képesség fejlesztésére, ezeket mindig a projektjeinkhez igazítottam. Kiemelt figyelmet fordítottam a fenntarthatóságra, az időtállóságra, ezeknek a játékoknak az elkészítése a szülői és gyermeki kooperációra épült. Gyűjtőmunkára bátorítottam a gyermekeket és a szülői közösséget, így rengeteg számukra már feleslegessé vált hulladékot, termést sikerült összegyűjteni. A céloom a játékba ágyazott tanulás volt, az irányított tevékenységeken kívül. A gyermekek, akik frontális helyzetben nehezen koncentráltak, nem mutattak érdeklődést vagy elutasító magatartást tanúsítottak, a közösen elkészített játékeszközök segítségével elmélyíthették tudásukat, új ismereteket, tapasztalatokat gyűjthettek az adott témával kapcsolatban. Társasjátékok, memóriajátékok, párkeresők, csoportosítás különböző eszközökkel, „titokdoboz”, akadálypályák és még sorolhatnám. Ezáltal minden gyermeket sikerélményhez juttatva valósult meg a projektek, játékos tevékenykedésen keresztül. A tehetségigéretek számára, biztosítottam a szerepvállalás lehetőségét, az alkotásvágy kielégítését. Az elvégzendő feladat nehézségét az egyén fejlettségi szintjéhez igazítottam. A differenciáló felzárkóztatást elsősorban a pedagógus-gyermek együtt töltött idejében végeztem. A személyre szabott dicséretetek és a tevételes segítségadás hozzájárult motivációs bázisuk kialakulásához, pozitív irányba terelte a gyermekek fejlődését.

A tehetség felismerése kifejezetten érdekes téma számomra. Az eddigi tapasztalataim alapján, minden csoportban van legalább 1 gyermek, aki valamilyen területen kiemelkedő képességekkel rendelkezik. Úgy éreztem, szeretnék ezekből a képességekből készségeket varázsolni. A csoportomban törekszem a tehetségigéretetek folyamatos feltérképezésére és a képességek kibontakoztatására. Gondolatokat ébresztett bennem egy olyan közösség kialakítása, ahol a tehetséggondozás és a felzárkóztatás mikrocsoportos formában történik. A tavalyi évben óvodámban lehetőséget kaptam egy tehetségműhely elindítására. A műhely célja a gyermekek eltérő fejlődési ütemének figyelembevételével a finommotorika fejlesztése, a közös alkotás megélése és az alkotási vágy kielégítése. A gyermekek kiválasztásánál a következő szempontokra helyeztem a hangsúlyt: az egyik a gyermeki tehetségigéret, a másik a kreativitás vagy a gyermek kiemelt érdeklődése a vizuális tevékenységek iránt. A műhelyem kis mesterei különleges bánásmódot igényelnek tehetségük, fejlettségük és a közös nyelv hiányának okán (ukrán anyanyelvű gyermekek). A műhelyfoglalkozások alkalmával kis csoportokban alkotunk, sokat beszélgetünk és kiemelten egy technika elsajátítására fókuszálunk. A csoport kis létszáma lehetőséget biztosít számomra, hogy differenciáljak a segítségadás módjában, az eszközadásban és a feladatok nehézségi szintjében. Kiemelt figyelmet kap a környezettudatos magatartás formálása a műhelymunkák során – megmaradt hulladék anyagok felhasználásával. Az elkészült alkotásokat az

intézmény bejáratához közeli falíújságon helyezzük el, ezzel fokozva az óvodánk esztétikus környezetét. Látom, hogy örömmel tölti el a gyermekeket saját munkájuk kihelyezése és megcsodálása, ami az esztétikai nevelés része és az önbizalmuk növelésére is nagy hatással van.

Mennyi előkészületet vesz igénybe? Magamat is becsapnám, ha azt mondanám keveset. Sokszor kelek korábban, esetleg fekszem később, maradok még a csoportban pár órát. Néha, úgy érzem, összecsapnak a fejem felett a hullámok és nem tudok haladni. Mégis annyira szeretem ezt csinálni, úgy szeretek megérkezni a gyermekek körébe. Ismerős érzés igaz? Hamar ráébred az ember, hogy valóban egy igazi hivatást választott magának, amikor pedagógiai pályára lépett. Gondolataimat olvasva, remélem, sok óvodapedagógus felismeri, hogy a saját munkájának mekkora értéke van, hogy mennyi mindent tesz a csoport harmóniája, a gyermekek fejlődése érdekében. Nekem is idő kellett, hogy felismerjem a saját tehetségemet, de a mögöttem álló csapat segített, hogy én is integrálhatóvá váljak.

HERENDI HAJNALKA

Sztorik és szösszenetek

A komoly munka mellett mosolyfakasztó, megható vagy elgondolkodtató élményeink is bőven adódtak.

Íme néhány életkép:

Papírhajót úsztattunk a vizen. Az autista kislány összenyomott néhány hajót. Rászóltunk. Egy kislány a védelmére kelt: Hagyd. Neki lehet. Ő olyan artista féle.

„Gyere, játsszunk cukrosat!” – Cukorbeteg kislány jár a csoportba. A gyerekek látják a cukormérest és az inzulin beadását.

Ebédre paradicsomleves volt betűtésztaival.

Vak kislány miközben eszik: – Most egy látó K betűt eszek. Most egy H. Most egy O.

Társa: Ne olvass, ebédelj!

„Köszönöm, hogy minket választott! – autista kislány miközben repülővel játszott.

Gyümölcsfogyasztásnál az autista kislány felállt az asztaltól és a tükör előtt nézte, hogy mi is történik a szájában rágás közben. A többiek kérdezték, hogy most mit csinál. „Megnézi, mi lesz az almából, ha megrágjuk”. Néha ők is elmentek a tükörhöz, de számukra ez a folyamat nem volt olyan érdekes, nem ismételték meg.

Kérdés: Szoktak-e a vakok álmodni?

Kislány sírás után: Megérted, hogy fáradt vagyok?

Óvodai fényképezés. Autista kislány következik. Jobb kezében a folyamatábra. Álló fiú – mosolygó arc – fényképezőgép. Kislány megáll egyenesen, bal mutató és hüvelykujjával mosolyra igazítja a száját és várja a fényképezést.

Logikus gondolkodás: Ő vak, nem lát. Beteg a szeme. Miért nem kap szemüveget?

Autista kislány végre belepisilt a wc-be és nagyon örömködtünk. Az egyik kislány azt mondta: Olyan boldog vagyok, hogy ... ilyen ügyes.

FORGÁCSNÉ DÉNES ADRIENN

Kell egy jó csapat – egy eredményes integráció nyomában

A pályán több mint 15 éve dolgozó óvodapedagógusként tapasztalom, hogy az utóbbi években, az óvodákban egyre nagyobb számban fordulnak elő a különböző súlyosságú és komplexitású, kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, akiknek beszoktatása, befogadása, integrálása napi szinten sok kitartást, tudatosságot, szakmai munkát igényel. Jelenleg Magyarország legnagyobb, több éve már autistákat is integráló, inkluzív szemleletű óvodájában dolgozom, és úgy gondoltam, hasznos lehet, ha megosztom az integrálás, inklúzió területén szerzett egyik tapasztalatomat. Bízom abban, hogy a leírt módszerek, jó gyakorlatok, attitűdök, szemléletmódok segítséget jelentenek pedagógustársaim mellett a szülőknek, vagy akár az integrálásban részt vevő szakembereknek egyaránt. (A személyiségjogok védelme miatt a történet szereplőinek nevét, adatait, az időpontokat megváltoztattam.)

A kezdetek – első információk a gyermekről

Több kutatás támasztja alá, hogy a sikeres inklúzió megvalósulásának egyik feltétele, a gyermek egyéni fejlődési szakaszainak nyomon követése, hiszen az így gyűjtött adatok a későbbiekben a differenciálás, egyéni fejlesztési terv alapjául szolgálnak.

Mivel a csoportomba integrációra váró kisgyermek – Ádám – óvodába kerülése előtt már 2 évet járt bölcsődébe, így a szülővel való kapcsolatfelvétel előtt – az intézményünkben szokásos protokollt követve – egy előre egyeztetett időpontban ellátogattam a bölcsődébe, ahol a gyermeket a saját környezetében, az általa megszokott közegben figyelhettem meg. Látogatásommal párhuzamosan megkértem Ádám nevelésében, fejlesztésében részt vevő szakembereket, egy előre elkészített anamnézis lap kitöltésére, mely a fent említett kislány viselkedésére, szociális, étkezési szokásaira, kapcsolataira, a fejlesztésének tapasztalataira kérdezett rá. Az anamnézis lap és a részemre eljuttatott szakértői vélemény alapján egyértelművé vált számomra, hogy Ádám sajátos nevelési igényű gyermek (egyéb pszichés fejlődési zavarral diagnosztizálva). A kisgyermeknevelők elmondása szerint a közös tevékenységekben általában nem vesz részt, inkább szemlélődőként van jelen a csoportban és az udvari játéktevékenységekben egyaránt. Ritkán kommunikál, viselkedésével (kiabálás, játékok szétdobálása) általában zavarja a társait, ami miatt sok esetben kiemelik a csoportból.

Szülőkkel való kapcsolat – bizalom kialakításának útja

Tekintettel arra, hogy óvodapedagógusként a szülők által elkezdett nevelési folyamatba kapcsolódok be és három, esetenként négy évre segítő társsukká válok, ezért kiemelten fontos

számomra minden esetben a szülőkkel való őszinte, nyílt, bizalmon alapuló kapcsolat kialakítása. Szakirodalom és az elmúlt évek során szerzett tapasztalataim egyaránt alátámasztják, hogy az SNI gyermek sikeres óvodai csoportba való beilleszkedésében a szülők rendkívül nagy szerepet játszanak. Ők azok, akik a szakemberek mellett folyamatosan megfigyelik gyermekük csoportba való beilleszkedésének szintjeit, kudarcait, sikereit. Részesei az integrálás folyamatának, és jelentősen hozzájárulhatnak a felmerülő nehézségek csökkentéséhez. Támogatásuk és a velük kialakított partneri kapcsolat nélkül az inklúzió elérése álom marad csupán.

A pedagógus és a szülők közötti bizalom kialakulása azonban nem automatikus. Az első személyes találkozással kezdődik, ezért ennek megszervezésekor figyelmesnek és körültekintőnek kell lenni. Fontos, hogy első beszélgetés alkalmával a szülők megérezzék, hogy kíváncsi vagyunk rájuk, érzéseikre, véleményükre, tapasztalataikra. Érezniük kell, hogy nem a csoportban járó huszadik gyermek szüleiként kezelem őket, hanem Ádám szüleiként, akikre külön is odafigyelek. Ezért az első beszélgetés megszervezésekor minden esetben a személyes találkozót preferálom. Figyelek arra, hogy nyugodt helyen és olyan időpontban történjen mindez, amikor senki sem rohan. Az én óvodámban a szülői váró pont ilyen beszélgetések számára biztosít teret. Ádám esetében a szülőkkel való beszélgetésre és a bizalom kialakítás első picit magvainak elvetésére, a beiratkozás utáni reggelen került sor. Hogyan zajlott mindez?

A kölcsönös bemutatkozást követően ismertettem röviden óvodánk nevelési alapelveit (gyermekközpontúság, saját fejlődési ütemet figyelembe vevő fejlesztés, integrált nevelés támogatása, el-, és befogadás szintjei, segítségnyújtás fontossága stb.), kiemelve az itt dolgozók inkluzív szemléletét, a családdal való partneri együttműködést hangsúlyozva. Ezt követően kértem a szülőket, mondják el, amit fontos tudnom a gyermekükről, ezzel is éreztetve velük, hogy valóban kíváncsi vagyok Ádámra. Ügyeltem arra, ne vágjak a szavukba, értő figyelemmel, empatikusan hallgassam végig őket. A gyermekükre jellemző magatartásmódok mellett őszintén feltárták a bölcsődében ért sérelmeiket is: tünetek alapján kategorizálták a gyermeket, illetve a csoportba történő integrálást sem érezték teljes körűnek. A beszélgetés alatt jegyzeteltem, és visszacsatolásaimmal (sajnálom..., megértem...) tudattam velük, hogy értem, sőt átérzem fájdalmukat.

A szülőkből lévő korábbi sérelmek megismerése azért is lényeges, mivel rávilágít az érzékeny pontokra, ezáltal meg tudom, hogy a partneri viszony kialakítása során mire kell majd különösen figyelnem a jövőben.

Miután elmondták mindazt, amit fontosnak tartottak, megköszöntem őszinteségüket és lehetőséget biztosítottam számukra a kérdésre. Megnyugtattam őket, hogy nincs rossz kérdés, minden kérdés számit, ami felmerül bennük. Úgy éreztem, sikerült eloszlatnom a bennük lévő félelmeket, és nagy öröömre az általuk megfogalmazott kérdésekre (Óvodánk szakemberekkel való ellátottsága, a beszoktatás egyéni, a gyermek igényeihez igazodó üteme, gyermeki fejlődés nyomon követése, gyermeki fejlődésről való tájékoztatás rendje, stb.) megnyugtató választ tudtam adni. Bátorítottam továbbá őket arra, hogy ha még bármi eszükbe jut miután elmentek, nyugodtan írják meg számomra és igyekszem mihamarabb válaszolni. Ez a lehetőség tovább mélyítette bennük azt az érzést, hogy nincsenek magukra hagyva az esetleges kérdéseikkel, bizalommal fordulhatnak hozzám. Ezt követően elkísértem őket a gyermekük leendő csoportjába, bemutattam a kollégáimnak, megnéztünk minden olyan lényeges helyet, ahol gyermekük a mindennapi tevékenységét fogja végezni.

Integrálás kezdete – a gyermekcsoport szerepe Ádám életében

Óvodapedagógusként célom, hogy minden kisgyerek örömmel, boldogan induljon reggel az óvodába, ezért meghatározó jelentőségű a gyermek óvodába lépésének első pillanatától kezdve az érzelmi biztonságot adó, befogadó környezet biztosítása. Különösen releváns ez sajátos nevelési igényű gyermekek esetében. Ezt az óvodapedagógusok mellett a nevelést segítő munkatársak közösen érik el, és attitűdjükkel jelentősen befolyásolják a gyermekcsoport és a szülői közösség viszonyulását a befogadás folyamatában. Ennek elérése érdekében Ádám bemutatása előtt már beszélgettem a csoportba járó gyerekekkel és felnőttekkel Ádám érkezéséről. A Mókuskákkal közösen elhatároztuk, hogy segíteni fogunk Ádámnak minden területen. (Csoportszabályaink megismerésében, játszóterületek megmutatásában stb.) Elmondtam a gyerekeknek azt is, hogy Ádám még pelenkát hord, mint ahogy ők is hordtak mikor kisebbek voltak, és lehet, hogy néha kiabálni is fog, mert nem mindig tudja elmondani, (megfogalmazni) mi az, ami nem tetszik neki. Sokat játszottunk „Mi változott meg?„ játékot, amely során a másságainkra hívtam fel a gyerekek figyelmét. Ezzel párhuzamosan naponta meséltem Vackorról, a kicsi medvebocsról, aki medveként (másként) érkezett az óvodába a gyerekek közé. A különféle játékok, mesék mindennapi életbe való beépítésével a csoportomba járó gyermekeket érzékenyítettem a befogadásra, bátorítottam őket a toleráns magatartásra.

Ádám beszoktatása – integrálása a csoportba

Óvodánkban minden esetben szülői beszoktatás jellemző, melynek tervezett ideje a nevelési év indulása előtt általában 4 nap, de SNI gyermekek esetében, a szülőknek felajánlunk egy 0. napot, hogy gyermekükkel együtt megnézzék az óvodát, a leendő csoportszobát. Ádám szülei ezt nem igényelték, így első napon 8 órára érkezett Ádám az anyukájával és 10 óráig maradtak nálunk. A gyerekek, a csoportban dolgozó felnőttek is nagyon várták és szeretettel fogadták. Úgyesen mutatták meg neki a játékokat, kézen fogták. Bár még nem kapcsolódott be a játékba, de nyitott és vidám volt. A következő napokban a fiúkkal egyre többet autózott, és a szülők elmondása szerint nagy örömmel indult reggelente a Mókus csoportba. A pedagógiai asszisztensünket is nagyon megszerette a 4 nap alatt, sokszor ment oda hozzá, ült az ölebe már akkor is, mikor az anyukája még jelen volt.

A 4. nap után a szülőkkel egy megbeszélés keretén belül átbeszéltük a tapasztaltakat, és a következő időszak eseményeit. Megállapodtunk abban, hogy Ádám integrálását egyéni tempójához fogjuk igazítani. A csoportba való sikeres beszoktatás után próbáljuk meg a pelenkáról való leszoktatást, hiszen nem akarunk egyszerre több változást eszközölni a kis életében. Javasoltam továbbá a napirendben való eligazodás segítésére a PECS kártyák (képcsere kommunikációs rendszer) mind óvodai mind otthoni alkalmazását, aminek az ötletét szívesen fogadták. Emellett tájékoztattam őket arról, hogy felvettem a kapcsolatot a fejlesztőpedagógussal, az utazó gyógypedagógussal, logopédussal, akik fel fogják venni a kapcsolatot a szülőkkel, és lehetőségük van személyes beszélgetés igénylésére is. A szülők felé jeleztem, hogy Ádám mindennapjairól heti szinten egy hosszabb beszámolót fogok küldeni minden pénteken, hiszen ez egy olyan jó gyakorlat intézményünkben, ami átfogó képet ad a gyermekük egyéni beszoktatásának, integrálásának menetéről.

Ezek az attitűdök, megbeszélések vezettek el oda, hogy a szülők bizalma kialakult felém és partneri kapcsolat kezdett felépülni.

Ádám inkluzív nevelése napjainkban. Hol is tartunk jelenleg?

Másfél éves munka után Ádámról elmondható, hogy örömmel jár óvodába, jól beilleszkedett a Mókuskák családjába. Kiegyensúlyozott, egyre többet kommunikáló, teljesen szobatiszta gyermek, aki szívesen vesz részt a mindennapi tevékenységeken és a fejlesztésekben egyaránt. Képes a naposi feladatokat egyéni segítségadással ellátni. Gondozási tevékenységeit folyamatábrák segítségével egyre kevesebb segítséggel végzi. A szülők partnereinkké váltak, további szakorvosi vizsgálattal is segítik a felmerült autizmus gyanújának tisztázását.

Konklúzió

A sajátos nevelési igényű gyermekek integrálása a szülők, a kollégák, a befogadó gyermekcsoport együttműködése nélkül nem lehetséges. Az inkluzív nevelés csapatmunka, ami talán egy hajóúthoz hasonlítható. A célig több helyen megállunk, kikötünk, várakozunk. Tervezetten ugyanakkor egyéni tempóban hajózunk. Időnként a tenger viharos, aztán napokig csendes. Néha emberek szállnak ki, vagy csatlakoznak az utazásunkhoz, de célba csak akkor juthatunk, ha bizunk egymásban és egy irányban evezünk. Különben csak egyhelyben forgunk, küzdünk, elfáradunk és semerre sem haladunk.

Kívánom, hogy mindannyian legyünk olyan pedagógusok, akiknek hajói mielőbb célba érnek.

Együtt könnyebb?! – Avagy az integráció szépségei és nehézségei a sajátos nevelési igényű gyermekek tükrében

*„Nehéz velem? Veled is.
Nehéz neked? Nekem is.
Én is viszem, te is viszel,
csigaházunk cipelni kell.”*
– Szabó T. Anna

Manapság egyre gyakrabban találkozunk az integrálás, azaz az együttnevelés fogalmával. De mit is jelent az integráció a gyakorlatban és miért van egyre nagyobb jelentősége napjainkban? Kinek és minek van kulcsfontosságú szerepe a hatásos integrálásban? Nem titok, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek száma évről évre növekvő tendenciát mutat. Kereshetjük ugyan az okokat, hogy ez a növekedés miből adódik, de célravezetőbb a megoldásra, a beilleszkedésüket és fejlődésüket leghatékonyabban támogató nevelési módszerek kialakítására, alkalmazására koncentrálnunk. Az integrált nevelés során az óvodák felvállalják a szakértői bizottság szakvéleménye alapján SNI státusszal rendelkező gyermekek fejlesztését és nevelését neurotipikus fejlődésű gyermekek körében. Erre elsősorban azért van szükség, hogy hosszútávon elősegítse a mássággal élő gyermekek társadalmi beilleszkedését különböző problémáik ellenére. Ezek a problémák nagyon sokrétűek lehetnek. Integrálással támogathatjuk az érzékszervi, mozgásszervi és enyhén értelmi fogyatékos gyermekeket, az autizmus spektrum zavarral élőket, a hiperaktivitást mutató gyermekeket (ADHD, ADD), valamint jótékony hatással lehet a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekekre is.

Integrálás a gyakorlatban

Az egész csoport életét és mindennapjait áthatja az integráció. Mind a sajátos nevelési igényű, mind a normál fejlődésű gyermekeknek meg kell tanulnia alkalmazkodni az óvodai közösségben. Az elsődleges szempont a beilleszkedés minél zökkenőmentesebb lezajlása és az, hogy a gyermekek „mátságukkal” együtt érzelmi biztonságban érezzék magukat a csoportban. Ennek érdekében érzékenyítő programok kerülnek megszervezésre óvodánkban, mely betekintést nyújt különleges bánásmódot igénylő gyermekek világába, látásmódjába és empátikusabbá teszi normál fejlődésű társaikat. A gyerekek óvodás korban szerencsére még nagyon rugalmasak és elfogadóak, így az együttnevelés főként a pedagógusoktól kíván nagy erőfeszítést, odafigyelést. Az óvodapedagógusok számos új módszert tanulnak és alkalmaznak, folyamatosan és minden területen differenciálnak, konfliktusokat hátrítanak el,

szakemberekkel konzultálnak és támogatják a szülőket, a családot. Az óvodapedagógusok munkáját pedig egyéni és kis csoportos fejlesztés egészíti ki, attól függően, hogy a szakértői bizottság milyen fejlesztést írt elő az adott gyermeknek. Elsősorban gyógypedagógusok, fejlesztő pedagógusok, logopédusok és mozgásterapeuták támogatják a fejlődési folyamatot. Ideális esetben, ahogy nálunk, egy integráló intézményben ezek a személyi feltételek megvalósulnak és a szükséges tárgyi feltételekkel párosulnak.

Az integrálás előnyei és nehézségei

Az integrálás előnye, hogy az SNI gyermekek nem érzik magukat kirekesztettnek, társaik pozitív irányba terelhetik őket mintaadásukkal. A differenciálásnak pedig nem az a célja, hogy a csoportba járó összes gyereket különböző mértékű megsegítéssel azonos fejlettségi szintre hozzuk, hanem az, hogy mindenből a legtöbbet hozzuk ki, ami benne rejlik. A speciális nevelési szükségletű gyermekek gyakran okoznak meglepetéseket, például kivételes értelmi képességeikkel, mert lehet, hogy néhány területen gyengébbek, de ezt kompenzálva más területeken nagyon erősek. Normál fejlődésű társaik nagyon empatikus és segítőkész felnőttekké válnak és ez egy elfogadóbb társadalom kialakulásához vezethet. Rugalmasságuk is fejlődik a mindennapok során, mely nagyon előnyös a személyiségük fejlődése szempontjából.

Nehézségekkel is bőven találkozhatunk nap mint nap. Sokszor megszakadnak különböző okok miatt folyamatok, foglalkozások. A kirándulások során nagyon nagy odafigyelést igényelnek az eltérő fejlődésmenetű gyermekek, dührohámokat is produkálhatnak, melyek felbolygathatják a csoport életét, nyugalma. Jelentősen megnehezítheti egy csoport életét, ha több SNI gyermek van a közösségben akár eltérő vagy akár azonos diagnózissal, mert felerősíthetik egymás tüneteit. Azt viszont fontos megjegyezni, hogy az érintett gyermekek ezeket nem tudatosan, nem rossz szándékkal teszik, egyszerűen csak máshogy tapasztalják, érzékelik világunkat, megzavarhatja őket az ingergazdag környezet, mivel szenzoros érzékelésük sokkal kényesebb.

Nehezítheti a helyzetet, ha a szülők nem tudják elfogadni, hogy gyermekük valamiben más, mint a többi gyermek, pedig ez nem jelent mindig negatívumot, rengeteg értéket hordoznak magukban a különleges bánásmódot igénylő gyermekek. A szülők azonban gyakran stigmatizáló hatást tulajdonítanak a diagnózisnak, holott hiszem, hogy társadalmunk egyre elfogadóbb és nem jelent béklyót például az autizmus vagy a hiperaktivitás.

A felelősségvállalás megoszlása

A pedagógusok felelőssége az integráció során abban rejlik, hogy rugalmasak legyenek, valóban elfogadják az SNI gyermekeket és folyamatosan fejlesszék tudásukat, módszereiket, eszközeiket. Az önképzés, a szakirodalom megismerése, a hospitálás, az adott gyermek megfigyelése mind olyan információkhoz juttatja a pedagógust, melynek tudatában sok konfliktust, nehézséget meg tud előzni, vagy éppen sikeresebben tud majd differenciálni. Sokszor

azonban elbillen a mérleg nyelve és minden felelősség az óvoda- és gyógypedagógusokra hárul, pedig a pedagógusok nem pótolhatják a szülői gondoskodást és elfogadást. Az óvodapedagógus feladata továbbá, hogy idejében felismerje az eltérő fejlődésmenetet és azt a szülők és a szakértői bizottság felé jelezze.

Sokszor abból adódik probléma, hogy a szülő nem fogadja el a szakemberek véleményét, mert mindenkinek „tökéletes” a saját gyermeke és emiatt olyan sokáig a tagadás fázisában reked, hogy a gyermek későn részesül a számára megfelelő fejlesztésben. A plaszticitás elve alapján minél előbb el kell kezdeni a fejlesztést, hiszen minél kisebb a gyermek, annál rugalmasabb és formálhatóbb az idegrendszere. Ugyan a különböző érintettségekben a probléma tartósan fennmarad, mert nem egy betegségről beszélünk, ami elmúlik, de jelentős javulást hozhat az idejében megkezdett fejlesztő munka. Nagyobb sikerrel és hatékonysággal fejlődnek azok a gyerekek, akiknek a 0-6 évig terjedő szenzitív periódusban megkezdik a fejlesztését. A probléma felmerülésekor olyan csalódást és veszteséget élhetnek át a szülők, mely megakadályozza őket a tények racionális átgondolásában. Ezért pedagógusként sokszor nem elég felhívni a figyelmet a problémára, hanem át kell segíteni a szülőt az elfogadás öt fázisán, amely mindenkinél más ütemben zajlik le.

1. Tudomásul nem vétel, tagadás – Az az ösztön vezérli a szülőket, hogy az ő gyermekükkel nem lehet semmi gond.
2. Harag, bűnbakkeresés, projekció – Másra vetítik ki haragjukat, másokat hibáztatnak, téves szakmai véleményre hivatkoznak.
3. Alkudozás – A szülő védeni próbálja magát a fájdalmas felismeréstől, más okokat, kiutat keres a probléma magyarázatára.
4. Gyász – A szülő szembesül a problémával, megéli a veszteséget és bánatot.
5. Elfogadás, megoldás keresése – A szülő reálisan látja a problémát és már a megoldásra, a gyermek megsegítésére törekszik.

A szülő támogatásának érdekében annyit tehetünk, hogy mindig meghallgatjuk, kérdéseit megválaszoljuk, a tényekre szorítkozva szembesítjük és a gyermek erősségeit is hangsúlyozzuk. Ha igényli vigasztaljuk és bátorítjuk, de mindig partnerként kezeljük és a megoldási javaslatokat kínálunk nekik.

Kedvező esetben a szülő elfogadja a gyermek problémáját, a gyermek megkapja a megfelelő segítséget a szakemberektől, de ez sem elég önmagában. A szülőknek sokszor fel kell hívni a figyelmét, hogy gyermekük éretlen idegrendszerének sok pihenésre, kiegyensúlyozott életvitelre van szüksége. Akiknek egész nap túl hosszú időn keresztül az óvodában van gyermeke, értem itt a tipikus fejlődésű gyermekeket is, azokat a sok szabály, inger és az állandó megfelelés nagyon lefáraszthat. Úgy gondolom, hogy ilyenkor érdemes a szülői felelősségre felhívni a figyelmet, apró praktikákat adni a kiegyensúlyozott óvodai és családi élethez, napirendhez.

Összegzés

Az integráció sikeressége tehát abban rejlik, hogy az eltérő fejlődésmenet idejében kiderüljön, ezt az eltérést a gyermek környezetében élők inkluzív szemlélettel elfogadják és a kapott diagnózisnak megfelelő fejlesztés mielőbb megkezdődjön.

Összességében tehát elmondható, hogy az eredményes integráció szoros együttműködést igényel az óvodapedagógusok, a fejlesztő szakemberek és a szülők részéről, de az együttműködési egyensúlyt ki kell alakítani, fenn kell tartani. Az óvodapedagógus sem hátrahagyhatja az integrálást kizárólag a gyógypedagógusra, úgy a szülő sem várhatja el, hogy a pedagógusok „javítsák meg” gyermeküket. A kulcs az együttműködésben, kölcsönös támogatásban rejlik. Ahogy a gyerekek elfogadják és támogatják sajátos nevelési igényű társaikat, úgy nekünk felnőtteknek is az elsődleges feladatunk, hogy egymást segítve a gyermekek érdekében a lehető legjobb fejlődési lehetőségeket biztosítsuk számukra.

Hogyan lehet az integráció eredményes? Az inkluzív nevelés szemlélete és gyakorlata

Évek óta dolgozom óvodában; foglalkoztam és foglalkozom sajátos nevelési igényű gyermekekkel. Ezalatt az idő alatt olyan mély benyomást tettek rám a különleges bánásmódot igénylő, kiemelten az aspergeres autista gyermekek, ami arra motivált, hogy mélyebben beleássam magam abba, hogy mi foglalkoztatja őket, mire gondolhatnak, hogy milyen mélyen élük meg az érzéseiket, hogy mennyire képesek az empátiára és a legfontosabb, hogy érzelmek, érzések útján fejleszthetőek-e és könnyebbé válik-e a szociális képességeik fejlesztése integráló intézményekben. Tapasztalataim szerint az empátia és az érzelmek által utat lehet nyitni az autista gyermekek lelkébe és megismerhetjük gondolataik apró részleteit még akkor is, ha ez lehetetlen feladatnak tűnik elsőre, hiszen tudnivaló, hogy az autista gyermekeknél a kommunikációs képességek általában gyengék, főleg szociális interakciók terén. Az én meglátásom és tapasztalataim szerint egy buborékban képzelem el őt, amely körbeveszi az autista gyermeket, néha kinyit rajta egy kis ajtót, kikukucskál a számára kinti világba, ahol nem ismeri ki magát, de megpróbál kommunikálni, majd be is zárja azt, hogy újra biztonságban érezze magát. Természetesen az autizmus széles spektrumon mozog, súlyosabb és enyhébb tünetekkel. Azon gyermekek, akik integráló intézménybe kerülnek, velük az a fő feladatunk és célunk, hogy sikeresen beilleszkedjenek az óvodai csoport közösségébe, hogy a későbbiekben olyan fejlődés mutakozzék, ami által az iskolakezdés a lehető leggyöngyösesebben megy. Többségükben az emocionális gátak egyike, hogy nem tudják pontosan megérteni saját testi jelzéseiket, érzéseiket, hiszen a legtöbb esetben nem képesek átfordítani kifejezéssé azokat. A velük való foglalkozás kapcsán, többek között az empátia segítségével, idővel az is bebizonyosodhat, hogy bizonyos területen tehetségesnek mutatkoznak. Erre pozitív példám és tapasztalom, az alkotásban megmutató, szemmel láthatóan kiemelkedő képesség, fantázia, képi világ, alkotókedv. Hiába volt sajátos nevelési igényű, autisztikus tünetekkel, viselkedészavarral egy, a csoportomba járó gyermek, de úgy alkotott, ahogyan előtte én még nem tapasztaltam ilyet. Amikor csak lehetett, pályázatra is beküldtünk általa készített műveket. Amikor alkotott, szárnyalt, ez hosszú ideig kitartott nála, feltöltődött belőle, kapta a folyamatos pozitív megerősítést, visszajelzést tehetségéről. Ezt az érzést, pozitív megéledést kihasználva tudott az óvodai csoportban úgy együttműködni, alkalmazkodni, szociális interakciókba lépni, ami elősegítette az ő folyamatos fejlődését.

Mint az tudnivaló a szociális és kommunikációs készségek fejlesztése autizmussal élő gyermekek esetében nagyon nehéz feladat. Kathleen Ann Quill könyvében halmoz fel többféle beavatkozási lehetőségek folytonosságán alapuló stratégiai lehetőséget, amik sokféle klinikai kutatást és gyakorlatot foglalnak össze az autizmussal élő gyermekek számára. Ezek a

stratégiák tükrözik a szociális és kommunikációs fejlődés komplexitását. A könyv ezen részében négyféle kompenzációs stratégia vagy szociális hid szerepel, melyek a következők:

1. **Szervezési támogatások:** a fizikai környezet elrendezése a gyermek által szociálisan szervezetlennek észlelt fizikai környezet kompenzálására (pl. választótábla)
2. **Szociális támogatások:** a szociális környezet módosítása a gyermek szociális, kommunikációs hátrányának kompenzálására (azaz, más személyek által tett módosítások annak érdekében, hogy fenntartsák a gyermekkel folytatott értelmes és mindkettőjük számára hasznos, kölcsönös interakciókat)
3. **Vizuális kulcsingerekkel történő tanítás:** vizuális kulcsingerek, és promptok nyújtása a gyermeknek, amelyek segítik a nyelv és a szociális jelentés megértését (pl. folyamatábrák, játékhöz készült forgatókönyv, szociális történet, kulcskártyák)
4. **Augmentatív és alternatív kommunikációs (AAK) segédeszközök:** AAK segédeszközök biztosítása, hogy segítsük a gyermeket a spontán szociális és kommunikációs készségek elsajátításában (pl. kulcskártyák, kommunikációs tábla, beszélgetőkönyv)

Véleményem szerint az integrációban az autizmussal élő gyermekek beilleszkedését segítjük, emellett a tipikus fejlődésű gyermekek már ebben az életkorban megismerkednek azzal, hogy vannak olyan gyermekek, akik másként látják a világot és segítségre, támogatásra szorulnak. Empatikusnak és megértőnek kell lenniük velük szemben, éppen ezért fontos kérdés, hogy az autista gyermek/gyermekek bevonhatók-e társas tevékenységbe? Azt gondolom, hogy sok motivációval, dicsérettel, ráhatással, buzdítással, az adott tevékenység motiváló erejétől függően, igen. Van, amibe csak kérésre vonhatóak be, például a napirend használatával, ám sok esetben elsősorban az általuk preferált személyen keresztül olyan tevékenységekbe is, amelyek egyéni igényeiknek megfelelnek (létszám, hangerő).

Tehát felkészítéssel, célzott beavatkozásokkal, vizuális segítségekkel, strukturált tanítással, prompt segítségével is sikereket lehet elérni. Ha társas tevékenységeket említettünk, akkor mindenképpen szót kell ejteni a játékról, és annak mélységéről. Alapvetően monoton, periodikusan ismétlődő cselekvéseket igénylő játékokról beszélhetünk, többnyire rövidebb időtartamra. Ez azonban nem általánosítható, mert aktuális állapotuknak megfelelően akár relatíve hosszú ideig is képesek elmélyülni egy-egy tevékenységbe, de nem mindig egyértelmű, hogy ez játék, vagy egyéb motoros cselekvés.

Úgy gondolom, hogy mindenképpen helye van az integrációnak, akiknél működik az együttnevelés esélye, és be tudnak illeszkedni tipikusan fejlődő társaik közé. Emellett szükség van olyan óvodapedagógusokra, gyógypedagógusokra, pedagógiai munkát segítő alkalmazottakra, akik szakmájuk elhivatottjai, ehhez elengedhetetlen, hogy hatalmas empátiával rendelkezzenek, illetve, hogy össze tudjanak dolgozni. Nem utolsó sorban pedig a szülő és pedagógus kapcsolata az, amin rengeteg múlik. A közös gondolkodás, a szülő bevonása kulcsa lehet annak, hogy az integráció, az inklúzió sikeres legyen.

A szülő-szakember, szakember-szakember, szülő-szülő kapcsolat fontossága az autizmussal élő gyermekek inklúziójának útján

*„Soha ne ítélj meg egy másik embert, míg egy mérföldet nem jártál a cipőjében!”
– Forrest Gump*

Gondolatok az autizmusról

Az autizmus egyfajta láthatatlan sérülés, hiszen az autizmussal élő embereken általában nem látható semmi külső eltérés, nem látszik maga a sérülés. Amikor mozgássérült egy ember, az jól látható a mozgáson, az esetlegesen használt segítő eszközök is kézzel foghatóak (bot, mankó, kerekesszék stb.). Hasonlóképpen van ez az érzékszervi sérüléseknél (látássérülés, hallássérülés) is. Autizmus esetén a viselkedési, fejlődési eltérések kevéssé mennyiségileg mérhetőek, nem helyezhetőek el egy skálán, a „súlyos” – „enyhe” kifejezésekkel sem határozhatóak meg szakszerűen. A viselkedéses jegyek mássága a minőségben érhető tetten, ahogy az autizmus maga is egy minőségi eltérés a társas interakciók és a rugalmas viselkedésszervezés területén.

Tapasztaljuk, hogy az egyre szélesebb körű információáramlásnak köszönhetően a tipikus fejlődésmentől való eltérést egyre korábban észreveszik már szülők, szakemberek egyaránt, mégsem ritka, hogy a viselkedésben tapasztalható „furcsaságok” az intézménybe (bölcsőde, óvoda) kerüléskor jönnek igazán felszínre. Ennek következtében az óvodában találkozunk családokkal, akik viszonylag friss diagnózissal érkeznek, illetve olyan történet is gazdagítja a szakmai tapasztalatainkat, amikor mi kezdjük el felhívni a szülők figyelmét a látható fejlődési eltérésekre. Mindkét helyzet nagyfokú érzékenységet, kifinomult és szakértő figyelmet, jelenlétet, értelmezést, kommunikációt tesz szükségessé.

Írásomban főként ennek fontosságát, lehetőségeit szeretném a fókuszba helyezni.

Eltérő fejlődésű gyermeket nevelő szülők megelégsége sokfélesége

Vannak szülők, akik a gyermekük megszületésekor szembesülnek azzal a ténnyel, hogy az általuk megálmódott, elképzelt kisbaba helyett más gyermek érkezett a családjukba. Az autizmussal élő gyermekek szülei jóval később, más tempóban, másképpen találkoznak azzal, hogy gyermekük fejlődése az átlagtól eltérő. Ez egyrészt a fejlődési sajátosság miatt alakul így, hiszen az újszülött baba kommunikációs-szociális készségeiben, viselkedésszervezésében az esetleges eltérés még nem látható. Emellett az is tapasztalható, hogy amikor már

megjelennek a viselkedéses sajátosságok, a szülők sokáig háríthatják, kevéssé látják egyértelműnek a gyermekükkel kapcsolatos gondokat. Ahogy fentebb említettem a sérülés „láthatatlansága”, kevéssé kézzelfoghatósága – tapasztalatom szerint – a szülők számára hosszabbá teheti azt az utat, amíg megfelelő vizsgálaton vesznek részt, illetve a diagnózis elfogadását is nehezítheti. Az is gyakori, hogy a különböző szakemberek nem egységes álláspontot képviselnek a diagnózissal kapcsolatban. Ezzel még tovább fennmarad a remény a szülőben, hogy a gyerekük majd kinövi a furcsaságait, behozza fejlődésbeli elmaradását.

Sokszor hallom óvodapedagógus munkatársaimtól, akik a legjobbat szeretnék a csoportjukba járó eltérő fejlődésű kisgyerekeknek, hogy „de miért nem látja/érti/csinálja azt a szülő”, amit ő szakmailag – hozzáteszem, sokszor teljesen helytállóan – a gyermek fejlődése szempontjából a leghasznosabbnak javasol. Fontos tudnunk, hogy ebben a korai életkorban nem függetleníthetjük a gyermeket családjától, nem tekinthetünk csupán a gyermek fejlődésére, fejlesztési és/vagy terápiás lehetőségeire.

Eltérő fejlődésű gyerekek szüleinek az útja sok szempontból sajátos, többek között abban is, hogy egyik oldalról gyászolhatják azt a „neurotipikus” gyermeket, aki tulajdonképpen nem született meg, miközben élete részévé vált már gyermeke, akit szeret, akiért felelősséget érez. Ez egy erősen ambivalens állapot. Atipikus gyermeket nevelő szülők veszteségfeldolgozása mutat hasonlóságot azzal a folyamattal, amikor halál utáni gyász feldolgozásáról beszélünk, de ez a lelkiállapot egész életen át hullámozhat és a folyamat vége sem feltétlenül elfogadás. Elisabeth Kübler-Ross nevéhez fűződik a gyász szakaszok leírása, de utolsó könyvében azt mondta, hogy minden gyász más, nincs tipikus veszteség, így nincs tipikus válasz sem a veszteségre. Az öt szakasz – tagadás, düh, alkudozás, bánat/lehangozottság, elfogadás – nem állomások egy lineáris idővonalon. Sokkal inkább úgy tekinthetünk rájuk, amelyek segítenek keretbe helyezni és azonosítani, mi is az, amit a „gyászoló” szülő érezhet. Nem minden szülő megy keresztül mindegyiken és a leírt sorrendben.

Fontos tudatosítanunk, hogy mi az óvodában ennek a – sokszor hosszú évekig tartó – útnak a legelején találkozunk a szülőkkel.

Természetesen egyénileg, családonként más a megélés, de akárhogy is van, a szülők ilyenkor óriási erőket működtetnek, hogy a helyzetet „túléljék”, elviselhetővé tegyék önmaguk számára. Mindannyian mások vagyunk, sok különbséggel, sok hasonlósággal. Kihívás számunkra, de elengedhetetlen annak a légkörnek a megteremtése, hogy másként látni, gondolni, érezni rendben van.

A napjainkban társadalmi szinten tapasztalható felgyorsulás, illetve az a burkolt és olykor kimondott „elvárás”, hogy a pozitív, előremutató dolgokra, a sikerre fókuszáljunk szembenáll annak fontosságával, hogy megélhető, kifejezhető legyen mindaz, ami a veszteséggel kapcsolatos. Kaphasson időt és teret a búcsúzás, feldolgozás, legyen ennek mintája, szokása. Adjunk engedélyt a szülőknek és ők engedélyt adhassanak saját nehéz érzéseiknek.

Nagyon lényeges megemlítenem azt is, hogy a veszteség megélése mellett a szülők olyan belső forrásokra támaszkodhatnak, amelyekről nem is gondolták volna, hogy léteznek. Ehhez azonban szintén időre és sokszor megfelelő támogatásra van szükségük.

Veszteségekből erőforrások – alternatívák az együttműködésre

Milyen támogatást adhatunk és kaphatunk az óvodában?

Az óvodapedagógusok számára a mindennapos kommunikáció mellett a **szülői fogadó alkalmak** adnak lehetőséget a szülőkkel való beszélgetésre. Mi gyógypedagógusok gyakran érezzük a készletet, hogy tanácsokat adjunk otthonra. Óvodapedagógusoktól pedig sűrűn hallom az aggódó gondolatokat, hogy „én nem tanultam ezt”, „nem értek hozzá”. Természetesen fontos helye van a szülő-szakember kapcsolatban a tanácsadásnak, de nem győzöm hangsúlyozni, hogy milyen sokat adhatunk azzal, ha meghallgatjuk és meg is halljuk a szülőt. Létjogosultsága van az óvodában olyan beszélgetéseknek, amikor a szakember nem ötletet, javaslatot, „okosságot” mond a szülőnek, hanem az számít, hogy kompetens emberként tekint rá, akinek valós megélései vannak, aki a legjobban ismeri gyermekét. Ez esetben nem a fogyatékosságot kell ismerni, hanem érdeklődni, figyelni, elbírní egy helyzetet minősítés nélkül, megtartani a szülőt, amikor esetleg az óvodai fogadóórán vállalja a nehézségeit, érzéseit.

Vannak szituációk, amikor ezzel adunk a legtöbbet. Sokszor látom azt is, hogy az eltérő fejlődésű gyerekek szüleinek elengedhetetlen a gyakoribb fogadóóra szervezése, az intenzívebb kapcsolattartás.

Szakemberek fórumának egyik fontos lehetősége lehet a **belső integrációs szakmai műhely**, melynek alkalmai például a tudásátadás, szemléletformálás, esetmegbeszélések, egy-egy szakirodalom feldolgozására, filmes tapasztalatcserék megvalósítására alkalmasak. Itt helye van előadásnak, beszélgetésnek, saját élményt adó játékoknak, helyzetgyakorlatoknak, felolvasásnak, filmnézésnek stb. Szerintem az a jó, ha a műhelyben az óvodapedagógusok mellett minden érdeklődő szakember (dajkák, asszisztensek, pszichológus, logopédus stb.) részt vehet, hiszen egyrészt a belső motiváció elengedhetetlen, másrészt az inkluzív nevelésben a gyermek körül lévő felnőttek mindegyike részt vesz. Ideális esetben az Egyesített Óvoda és a Prizma Egymi/Pedagógiai Szakszolgálat együttműködésének ez is része, hiszen a „külső” szakemberek is fontos szereplői az inklúciónak. Itt többek között téma lehetne, hogy a szülők milyen folyamatban vannak, milyen helyzetekkel találkoznak, milyen veszteségeik, ugyanakkor erőforrásaik lehetnek, hogyan tudunk bizonyos kérdéseket, témákat a legjobban kommunikálni. A szakmai műhelyben lehetne a saját érzéseinkkel is dolgozni. Azáltal, hogy érzelmileg viszonyulunk a gyerekekhez, családjaikhoz, történeteikhez a düh, csalódottság, aggodalom, feszültség, türelmetlenség nem ismeretlen számunkra sem. A megélés mellett szükséges tudatosítani érzéseink okát és fontos az is, hogy a megfelelő keretbe helyezzük saját mentális jóllétünk és a családokkal való minőségi szakmai együttműködés szempontjából egyaránt. Ebben már kiemelt szerepe lehet az óvoda pszichológusainak is.

Terveim között szerepel **érzékenyítő alkalmak** szakmai programjának kidolgozása, melynek az eltérő fejlődésű gyermekeket nevelő szülők veszteségélményei lesz a témája. Ennek megvalósítását a nevelés nélküli munkanapokon látom reálisnak.

A szülők egymással kapcsolódásának egyik formája lehet az olyan csoport, melynek célja a veszteségekkel való szembenézés mellett az erőforrások feltárása. A szülők számára sokszor kifejezetten nehéz büntudat nélkül tekinteni nehéz érzéseikre, a veszteség szó önmagában ijesztő is lehet, emiatt szerencsésebb **erőforrás-csoportként** gondolni erre a lehetőségre.

Miben és hogyan segítenek a csoportok? Nem a gyermekük eltérő fejlődése, hanem az ő szülői szerepük megváltozottsága áll a középpontban. Nyilván nagyon fontos, hogy a gyermekük jól legyen, de itt az a fontos, hogy a szülővel/ szülőben mi történik. Ez kifejezetten nehéz, de segíthet tudatosan önmagukra figyelni. Amikor kicsi a gyermek, főként az ő fejlődésére, fejlesztésére figyelnek az édesanyák, édesapák, de lényeges időt, energiát fordítani saját jóllétükre is. Az egyensúlyon van a hangsúly, mert közben a „mindig jól kell lenni” üzenet is nagy súllyal, irreális elvárásként lehet jelen. Nem lehet és nem kell mindig jól lenni. A csoport 10 alkalmas, két időpont között két hét telik el. Ennek is jelentősége van, hiszen így van idő az előző alkalom témájának érlelődnie, dolgozódnia, illetve a következő találkozás időpontjának közeledésével elindul a várakozás, hangolódás. Egyre több emberhez jut el az információ, hogy léteznek ilyen csoportok, de leggyakrabban nem az ajánláskor megy el a szülő, hanem amikor ő „megérkezik”. Ennek idejét nem tudjuk siettetni, sem a folyamatot erőltetni, de az információ fontos. Sokszor alapélmény, hogy a szülők szívesen mennének, de félnek attól, hogy nem tartoznának igazán a csoportba. Ezzel kapcsolatban viszont fontos tapasztalat, hogy az egy csoporton belüli különbségek (sérülésspecifikusság, a gyerekek életkora stb.) nem okoznak hátrányt. Amikor eltérő fejlődésű gyermeket nevelnek a szülők, nem egy alkalommal történik a veszteség, hanem amikor iskolába megy, amikor továbbtanul, amikor felnőtt lesz stb. az élethelyzetek újra és újra szembesít(het)ik a szülőt a mássággal és az ebből eredő veszteségekre. Ebből a szempontból is jó más életszakaszban lévő szülők tapasztalatait látni, hallani, amely akár mintaként is szolgálhat. A csoport nem önismeret, nem fejlesztés, de mindig van változás, rendeződés, megoldás, egymástól tanulás.

A csoportok szimbóluma a kintsugi, amely törött kerámiák javításának japán művészete. Gyönyörű edényeket széttörésük után úgy raktak újra össze, hogy a repedéseket arannyal, ezüsttel vagy platínával kiemelték. A sérülés és a technika révén a tárgy értékesebbé, egyedivé vált. Milyen fontos ez...

Írásom célja az volt, hogy az inklúzió szereplői közül a szülőkre tekintsünk rá. A kapcsolódások révén természetesen sosem egymástól függetlenül vagyunk a folyamatban. Adunk és kapunk. Kívánom mindenkinek az egyensúlyt!

NEVELÉSI TANÁCSADÁS

NEUROLÓGIA

SAKSZOLGÁLAT

LOGOPÉDIA

AUDIOLÓGIA

TOVÁBBIRÁNYÍTÁS, EGYÜTTMŰKÖDÉS MÁS SZAKEMBEREKSEL

Az óvodapszichológus az ellátás során javasolhat más szakemberekkel való együttműködést.

Ez alapvetően két esetben történik:

→ **Amennyiben a probléma túlmutat a nevelési tanácsok ajánlásán**
(pl. pszichodiagnosztikai vizsgálat, pszichoterápia javasolt)

→ **Kiegészítő vizsgálatra van szükség**
(pl. logopédiai, gyógypedagógiai, szakorvosi)

A szülő ezekben való együttműködését a törvény is szabályozza:

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (továbbiakban "Nktv.") rendelkezései szerint a szülő kötelessége, hogy megjelenjen a nevelési tanácsadáson, továbbá biztosítsa gyermekeinek az óvodapszichológusi vizsgálaton és a fejlesztő foglalkozásokon való részvételét, ha a gyermekkel foglalkozó pedagógus kezdeményezésére az óvoda vezetője erről tájékoztatja a szülőt. *

Az óvodapszichológus az általa szervezett közvetlen pszichológiai foglalkozáson egyéni vagy csoportos szűrést, vizsgálatot, konzultációt, krízistanácsadást, mentálhigiénés megelőző tevékenységet folytat. Az óvodapszichológus ezen tevékenysége nem helyettesíti a terápiás, pszichiátriai kezelést. Amennyiben a pszichológiai foglalkozáson szerzett tapasztalatok alapján szükségesnek látszik terápia, vagy más kezelés folytatása, úgy az óvodapszichológus továbbirányítja a gyermeket a pedagógiai szakszolgálathoz, vagy más szakellátást (pl. pszichiátriai ellátást) biztosító intézményhez. **

*Nktv 72.§; 20/2012 EMMI rendelet 63.§, 131.§
**Nktv 62.§; 20/2012 EMMI rendelet 132.§

KULCSÁRNÉ HIS ERZSÉBET

Az óvodapszichológus a következő ellátórendszerek, intézmények felé irányíthatja át a családokat:

Ezenkívül a gyermekvédelmi törvény rendelkezése alapján a köznevelési intézményben dolgozó szakembereknek jelzőrendszeri kötelezettsége van, amennyiben a gyermek testi, lelki, szociális vagy kognitív fejlődése veszélyeztetett. Ilyen esetben az óvoda esetjelzést küld az illetékes gyermekjóléti szolgálatnak.

Sok esetben a gyermekek pszichés fejlődésének segítéséhez komplex szemléletre, több szakember együttes munkájára van szükség, s ebben a folyamatban a szülő partner szerepe és az otthoni támogató környezet elengedhetetlen.

Forduljon bizalommal szakembereinkhez!

A reziliencia fejlesztése a tehetséggondozásban

Héraklész történetének központi eleme a tizenkét emberpróbáló feladat. Hősünk számára legnehezebbnek azonban a lernéi hydra bizonyult. A hydra, egy vízi kígyóra hasonlító sokfejű szörnyeteg, akinek mérgező lehelete volt. Ennek a hydrának a legerősebb fegyvere az elképesztő regenerációs képessége. Ha a hydra egyik fejét valaki levágta, akkor a lénynek rögtön két feje nőtt ki utána. Így történt az, hogy Héraklész minél több kárt tett a hydrában harcuk során, az annál nagyobb és erősebb lett. (Patterman Péter alapján 2019.01.18.)

Hogyan lehetséges az, hogy egyes emberek (akárcsak a hydra) ugyanazokból a helyzetekből sikeresen jönnek ki, előnyt kovácsolnak a hátrányukból, míg más emberek hasonló szituációkban teljesen összetörnek, összeomlanak? Mi segít a megküzdésben, a boldogulásban?

„A reziliencia szó gyökere a latin „salire” (ugrani) ige: „re-salire”, annyi, mint hátraugrani, előre-hátra feszülni, oldódni, de nem eltörni. Abban a pillanatban, hogy törés áll be, megszűnik a reziliencia.” (Békés, idézi Nemes 2016.) Maga a fogalom rugalmas ellenállási képességet jelent. „Az egyén sikeres alkalmazkodó képessége, előremutató viselkedése a hosszan tartó kedvezőtlen – külső vagy belső – hatások, súlyos traumák ellenére.” (Chicetti-Cohen, 2006:14) A reziliens működés hatására egy nagyon fontos átalakulás történik. „Az áldozatból túlélő lesz, a bukás sikerré válik, a megpróbáltatást kihívásként éljük meg, és a tehetetlenség helyett erő, alkotó energia tölt el bennünket.” (Nemes, 2016., - 5.o.) A reziliens embert jellemzi egyfajta nyitottság. Képes reális célokat kitűzni maga elé. A tapasztalataiból, hibáiból tanulva fejlődik, majd továbblép. A reziliens ember rugalmas, képes átlépni komfortzónáját, így mikor meglátja a váratlan lehetőséget új utakat keresve és találva, próbálja megoldani problémáit. Jellemzi egyfajta pozitív gondolkodás, így a kihívások motiválják, adaptív megküzdési stratégiái által. (Nemes, 2016.) A reziliencia nem állandó, fejleszhető, dinamikus folyamat. és átalakítja a személyiséget. Egyfajta pozitív megküzdés. Ugyanakkor a reziliencia adottság is. Összefügg a tehetséggel, egyéni mintázata van. A motivációnak van képességfaktora és a képességnek van motiváló faktora. Így a reziliencia motiváció is, és attitűd is, mely a személyiség egyéni mintázatú képessége.

Nemes Éva szerint a rezilienciához szükséges hét legfontosabb képesség a következő:

1. Az érzelmeink felismerése és szabályozása – Hogyan érzem magam?
2. Impulzuskontroll – Állj meg és gondolkodj!
3. Realista optimizmus – Próbáld elérni a csillagokat, miközben mindkét lábaddal a földön jársz!

4. A rugalmas gondolkodás – Újratervezés (oksági analízis, elemzés)
5. Empátia.
6. Személyes hatékonyság érzete – Próbáld meg, meg tudod oldani!
7. Nyitás a külvilág felé – A sikered ott kezdődik, ahol a komfortzónád véget ér!

Hogyan fejleszthetjük mi, a ránk bízott gyermekek reziliens képességeit?

Az érzelmeink felismerése és szabályozása. Nagyon fontos már az óvodás korú gyermekeket megtanítani saját érzéseik beazonosítására és mások érzéseinek felismerésére. Segítenünk kell abban is, hogy érzéseiket szóban is ki tudják fejezni. Meg kell tanítani őket arra, hogy megértsék az érzelmeik okait és hatását. Érzelmeket csak akkor lesznek képesek szabályozni, ha pontosan tudják, hogy bizonyos dolgok milyen érzéseket váltottak ki belőlük. Az érzelmek kontrollálása csupán csak azt jelenti, hogy az érzéseink mennyire uralják a viselkedésünket. A cél az lenne, hogy a gyerekek optimális szinten legyenek képesek érzéseiket kontrollálni. Ezzel segíthetjük a gyermekek szociális alkalmazkodását és az érzelmi kompetenciáját. Az érzelmek szabályozásának megtanulásában az utánpótlás által a felnőtt mintája is meghatározó. Azonban sokféle játék is segítheti munkánkat. Vannak erre a célra kifejlesztett érzelmek kártyák, babák és mesék, a dráma és szerepjátékok. Ennek a képességnek a fejlesztésében segíthet nekünk például Pintér Krisztina Csillagtündér című módszere is.

Impulzuskontroll. Hasonlóan az érzelmek szabályozásához, aki képes kontrollálni az impulzusait, az nem hagyja, hogy az impulzusai irányítsák őt. Az, hogy egy gyermek mennyire képes az impulzusait szabályozni, sok mindentől függ. Óvodáskorban az életkornak egy sajátossága is az impulzivitás. Az érzelmek szabályozása még nehezebb, viszont az érés folyamán ez a terület is fejlődik.

Vannak azonban olyan atipikus fejlődésű gyermekek, akiknek az idegrendszeri éretlenségükből vagy más okokból adódóan nem működnek megfelelően a gátló funkcióik. Ennek következtében ők az indulataikat nem vagy nehezen tudják szabályozni.

Ezt a problémát különböző szinten lehet kezelni, fejleszteni. Ehhez segítségünkre lehet a gyermek jóga, szenzomotoros terápiák (DSZIT, TSMT, Alapozó- vagy komplex mozgásterápia), drámajáték, relaxálás, mesepszichológia (például-Kádár Anna meséivel).

A realistán pozitív gondolkodás és attitűd a gyerekek számára leginkább a felnőtt mintán keresztül adható át. Ahogyan a szülők gondolkodnak, működnek, nagy valószínűséggel úgy fognak a gyerekeik is. A realistán optimista megközelítés hosszú távon kitartáshoz vezet.

Pedagógusként a pozitív megerősítéssel és a konstruktív kritika alkalmazásával lehet fejleszteni ezt a területet. A konstruktív kritika alkalmazása a kreatív viselkedés fejlesztésének egy hatékony módszere. Erről bővebben olvashatsz Gyarmathy Éva A tehetség háttere és gondozásának gyakorlata című könyvében.

A rugalmas gondolkodás a magabiztosságra és a kihívásokkal való megküzdésre is hatással van. Ezenkívül ez a képesség a társas kapcsolatok alakulásában is fontos szerepet játszik. Ahhoz, hogy kreatívan tudjunk gondolkodni, szükség van a rugalmasságra. Így a tehetség fejlesztésében is kiemelkedő feladat ennek a képességnek a fejlesztése.

Ahhoz, hogy ezt a képességet sikeresen fejlesszük, már szükség van az érzelmek optimális szintű szabályozására és az impulzuskontrollra is. „A rugalmas gondolkodás képessége segít megtalálni a probléma valódi okát. Képesek vagyunk a helyzet különböző nézőpontokból való vizsgálatára, a perspektíva váltásra. Ha az egyik megoldási mód nem működik, mindig lehet B-vagy akár C-terv.” (Nemes, 2016., - 12. o.)

A rugalmas gondolkodás fejlesztésében segíthetnek a stratégiai játékok és az átkezezés megtanítása. A lényege, hogy egy problémát több oldalról közelítünk meg.

Empátia. Azok a gyerekek, akiknek erős, jól működő kapcsolataik vannak a kortársaikkal és a felnőttekkel is, nagyon komoly védelmi rendszerrel rendelkeznek, ahová baj esetén segítségért fordulhatnak. Jelezni tudják pozitív érzéseiket, képesek észrevenni, miért hálásak.

Az empátia fejlesztésében is sokat segít az, ha megtanítjuk a gyermekeket saját és mások érzéseinek felismerésére és azok kifejezésére.

Sokat segítenek a drámajátékok, a szociális történetek és a mesék.

Személyes hatékonyság érzete. A kontroll saját életünk felett a mi kezünkben van. Ismerjük az erősségeinket és tudunk rájuk támaszkodni. Adjunk a gyermekeknek autonómiát! Legyenek önállóak és legyenek képesek szabályozni, irányítani saját cselekedeteiket. Nagyon fontos, hogy ne stigmatizáljuk a hibázást! A hibákból tanulunk! Ha valami nem úgy sikerül, ahogy eltervezte, biztassuk a gyermeket továbbgondolásra!

Nyitás a külvilág felé. A komfortzóna átlépése már fél siker! Sokan azért nem képesek tenni a céljaikért, mert azok teljesítése kényelmetlenséget okoz számukra. Viszont a sikerért sokszor tudatosan vagy tudattalanul el kell hagyni a komfortzónát és ez bizony kellemetlen érzés. Azonban, ha képes felülemelkedni a helyzeten és átlép a következő „grone” zónába, közben kezdetét veszi egy személyiségfejlődési folyamat. Sokszor ez nagyon felemelő érzés! A folyamat erősen kontextusfüggő, mivel mindenkinek más jelenti a komfortzónát.

A komfortzóna átlépéséhez én a falmászást alkalmazom eszközként. Nagyon fontos, hogy mindenki a saját tempójában haladhasson.

Belső és külső tényezők együttes hatása

A diszszinkronia jelensége a tehetséges gyermekek esetében gyakran tapasztalható. Ez a jelenség az értelmi, érzelmi, nyelvi és a mozgásfejlődés kiegyensúlyozatlanságára utal. Erről a jelenségről is olvashatsz bővebben Gyarmathy Éva könyvében, lásd fent. A mindkét irányú diszkrépancia sérülékennyé teheti a gyermeket, ezért a

lemaradás fejlesztése fontos feladatunk. Az intellektuális-affektív diszszinkronia esetében gyakori a magatartási, viselkedési problémák kialakulása. Sok esetben válhatnak szorongóvá ezek a gyermekek, ami maladaptív megküzdési technikák alkalmazásához vezethet. Jó részben ezekből a gyerekekből kerülnek ki az alulteljesítő tehetségek.

Az azonosulás egy fontos tényező a személyiség alakulásában. Ha egy gyermek családban nő fel, elsődlegesen ott találja meg azonosulásának modelljét. Egy tehetség kiteljesedésében elengedhetetlen feltétel az, hogy az egyén megfelelően reziliens legyen. A kreativitás és a tehetség kibontakoztatásában fontos szerepe van a gyermek közvetlen környezetének. A család szerepe, nevelési attitűdje meghatározó ebben a folyamatban. A melegházhatás (hot-house effekt) elemei segítik a rezilienciát. A „bőségszaru-gyerekeknek” viszont gyengül a motivációjuk az elmélyülésre. A túlzott elvárások is veszélyeztetik a tehetség kialakulásának folyamatát. Ha egy családban a gyermek nevelése egyoldalúan intellektuális, akkor az érzelmi-szociális fejlődésében lemaradhat. A tehetség kibontakozását hátráltathatja a túlságosan kontrolláló, bántalmazó, ellenségeskedő, hideg szülői attitűd is. Ezek már a rezilienciát is rombolják.

A legfontosabb szempont a reziliencia kialakulásában, hogy egy gyermeknek legalább egy megbízható, őszinte kapcsolata legyen egy támogató családtaggal, pedagógussal vagy más felnőttel. A barátok által nyújtott érzelmi támogatás is segítő tényező. Az elfogadó iskolai környezet, valamint a tanárok, mentorok szerepe pedig kiemelkedően fontos.

Éppen ezért kiemelten fontos szerepünk van nekünk, pedagógusoknak a reziliencia fejlesztésében, ahogy abban is, hogy mi magunk is reziliens emberré válva egyfajta azonosulási mintaként (referencia személyként) legyünk jelen a ránk bízott gyermekek életében.

Tehetséggondozás a szakemberek szemszögéből

Miért van szükség arra, hogy minél hamarabb elkezdjünk foglalkozni már óvodáskorban a tehetséggondozással?

Célunk, hogy a tehetségigéreték képessége minél korábban kivirágozzon, a tanulás iránti érdeklődésük felkeltése, az újabb ismeretek megszerzése örömet okozzon számukra, és fontos a szülők szerepe, támogatása is ezen az úton.

„Tehetségcsíra”

Tehetségről óvodáskorban ugyan még nem beszélhetünk, de kiemelkedő képességekkel rendelkező tehetségigéretékről igen.

Ha hamar sikerül felfedezni őket, már az óvodában elkezdődhet a kimagasló terület vagy területek kiemelése, fejlesztése.

Sőt, a tét valójában igen nagy. A tehetségigéretes gyerekek belső „drive”-ja olyan elsöprő, hogy otthon és az intézményben is szeretnének fejlődni, megélni az éhhatékonyt, érdeklődési területüket fejleszteni. Ha azt tanulják meg, hogy az intézmény (óvoda, később az iskola) nem alkalmas terep arra, hogy ezt ott megéljék, sokan elkezdik elnyomni, rejtőzködő vagy alulteljesítő gyerekekké válnak.

Mi, szakemberek lehetünk az egyik legnagyobb segítségei, a támogatói azoknak a gyerekeknek, akiknek például a magatartásukkal problémák vannak, szociális készségük fejletlen. A gyerekek megfigyelésében egymást is támogatva, közösen vehetünk részt – pedagógus, fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus, pszichológus, logopédus..

A képességek kibontakoztatásának lehetősége ugyan minden gyermekben benne van, de ha belegondolunk nagyon vékony a határ a tehetségcsírák és a jó képességgel rendelkezők között, ám a tapasztalat szerint az előbbieknél több esetben valamilyen negatív viselkedéssel hívják fel magukra a figyelmet. Egyes területeken ezeknél a gyermeknél azonban észlelhetünk olyan adottságot, mely nagymértékben felülmúlja az átlagot, ebből kifolyólag motivált egyes témákban, és érdeklődését hosszan fent tudja tartani. Ha észrevesszük a kis 'csodáit' a valószínűleg nem túl sok önbizalommal rendelkező palántának, emeljük ki az átlagon felüli adottságát, amit látványosan örömmel és jól végez. Ezzel elindulunk hozzá egy olyan úton, amiben kiteljesedhet gyermeki énje és tehetsége.

Szükségünk van arra, hogy tágabb fogalmunk legyen a tehetségigéretnek ismérveiről és képesek legyünk felismerni őket.

Röviden a kisgyermek kiemelkedő készségeinek korai jeleiről:

Ne tegyük skatulyába a gyermekeket, hiszen minden gyermek egyéniség, ám mégis vannak egyező tulajdonságok, amik a tehetségcsírák esetében hangsúlyosak. Ezeket a jellemzőket már csecsemő és kisgyermekkorban észlelhetjük:

- korai időszaktól kezdve érdeklődő, élénk, mozgékony, szemlélődik, már- már azt lehet mondani, hogy megállás nélkül;
- csecsemőkorától és a későbbiekben is kevesebb az alvásigénye;
- rendszeresen nyugtalan, ha nem vele foglalkoznak;
- hamarabb kezd el a mozgásfejlődési szakaszban a mozgásformákat, fejmelés, fordulás, kúszás, csúszás, felállítás stb.;
- korábban kezd el beszélni (szavakat mond már 9-10 hónaposan, esetleg mondatok alkotására is képes, vagy folyamatos beszédre), vagy ennek az ellentéte is előfordul, hogy 2,5-3 évesen kezd el beszélni, de akkor megálíthatatlanul kifejezően, úgy, mint aki ennyi évet kivárt;
- korát meghaladó játékokkal játszik, érdeklik a könyvek, lekötik a mesék, képek, szerep és szabályjátékokkal tevékenykedik szívesen;
- sokat kérdez, folyamatos beszéd jellemzi;
- állandóan érdeklődik a környezete iránt, arra törekszik, minél gyorsabban felfedezze a körülötte lévő világot;
- cselekvő, élénk – cselekvése minden esetben célorientált;
- későbbiekben korán érdeklődik a betűk, számok, akár a nyelvek iránt;
- muzikálisan fejlett, jó hallással rendelkezik.

A cikk további részében 2 eseteirást olvashattok, amit egy óvodapedagógus és egy fejlesztőpedagógus tapasztalt.

Csicsergő óvoda fejlesztőpedagógusa, Bakai Brigi írása

Egy félénk kislátok, aki nem tudja, mire számíthat, hogy pontosan mi fog vele történni. Épp felmérésre hozom, mert az óvodapedagógusok megkértek, nézzem meg, hogy milyen képességekkel rendelkezik Levente.

Társaihoz nehezen tud kapcsolódni, a szülő szerint a játszótéren nem mer ismerkedni, az óvodában sok hiányzás miatt nincs kialakult baráti kapcsolata. Viszont, ha úgy alakul, akkor szívesen benne van adott esetben a bohóckodásokban.

Figyelme sokszor elkalandozik, ha kérnek tőle valamit, és az több tagból áll, csak egy részét jegyzi meg a kérdésnek. 28 gyermek jár a csoportba, vegyes korosztályúak, így nem könnyű meglátni, hogy milyen területeket szükséges erősíteni a kislánál. Levi szüleinek egyetlen gyermeke. A szülő szerint 5 évesen olvas a gyermek, angolul is tud beszélni, a matematikai műveleteket korosztályától magasabb szinten tudja elvégezni.

Felmérésem során mozgásában, finommozgás és a figyelem területeken találtam fejlesztendő készségeket. Felvettem őt fejlesztésre és kiscsoportos formában foglalkoztam vele. Észrevettem, hogy bő szókinccsel rendelkezik, válsztékosan tudja kifejezni magát, általános ismeretei meghaladják korosztályát. Minden matematikai feladatot megért, és sikeresen elvégző, az összeadás-, kivonás fejből is sikerül. Elmélyülten tud Sudokuzni, mátrixokat megoldani, kavicsokat számolni.

Mozgásfejlesztésen, amikor több gyermekkel együtt tornázhat, valóban benne van a huncutkodásokban, de sikeresen vissza lehet őt terelni a feladatokhoz. Finommotoros készsége, keresztcsatornáinak összerendezése, mozgása még fejlesztendő, de egyértelműen látható, hogy egy tehetségigéretéről van szó, egy kis zseniről. Levente szerencsés gyermek, mert már óvodás korában kiderült, hogy milyen területeken tud kiemelkedően teljesíteni. Fontos, hogy ezekre a készségekre helyezzük a hangsúlyt, dicsérettel, motivációval a kevés önbizalmát sikeresen tudjuk erősíteni. A szülei mindent meg szeretnének adni a kislának, ami csak tőlük telik, rengeteget foglalkoznak vele, így az otthoni környezet is számára a legmegfelelőbb, ki tudja bontogatni szárnyait.

Nagy felelősség van rajtunk, de a kiváló szakemberek összefogásával képesek vagyunk kiemelten foglalkozni, felfedezni, megtanulni észrevenni a tehetségigéretet.

Ákombákom óvodapedagógusa, Szegedi Andi tollából

Munkálkodásom során több tehetséggyanús gyerekkel foglalkozhattam. Az a fiú, akiről most írok, középső csoportban került „a kezeink közé”. Kevés beszélgetésből és megfigyelésből kiderült számunkra, hogy kivételesen értelmes gyerekkel van dolgunk. Eleinte közeledési kísérletei a csoport felé és felénk, felnőttek felé sokáig félresikerültek. Kereste a helyét, bizonyítani akart, félénkségét, bizonytalanságát fölényeskedéssel, durvasággal próbálta palástolni.

Nagyon jól rajzolt már akkor is, a többi gyerek felnézett rá emiatt, sokat dicsérték, mindenki szeretett volna vele barátkozni. Csoportban elfoglalt helyét azonban verekedéssel, agresszióval próbálta megszilárdítani.

Kezdetektől megfigyeltük nála, hogy rajzolás, „alkotás” közben lehet hozzá közelebb kerülni, róla sok mindent megtudni. Kevés, de jól érthető szabályokat, betartható szabályokat állítottunk elé. Úgy éreztük, ezek növelik biztonságérzetét, viszont nem megterhelők számára.

Közben egyre jobban kinyílt, lázas sietséggel vetette bele magát minden olyan tevékenységbe, ami ábrázolással kapcsolatban állt. De fölényes durva viselkedése még ekkor sem változott, sőt ehhez partnereket talált a fiúk között. Ekkor könnyen válhatott volna a csoport „fekete bárányává”. Sokat alkotott, épített, konstruált ebben az időben, szerepjátékba, dramatizálásba viszont soha nem kapcsolódott be. Rajzaival, festményeivel elkápráztatott mindenkit, mindenféle maradék anyagból csoda született a kezei között.

Furcsa kettősség jellemezte. Sokszor meglepett minket felnőttek gondolataival, „gondjaival”, a következő pillanatban rettegett attól, hogy túl későn jönnek érte. Félt a kudarctól, nem volt biztos magában, erős érzelmi megnyilvánulásai (dühkitörések, sírások) voltak, ha nem ő lett az első, de a sikert sem tudta feldolgozni. Próbáltuk segíteni, szabályokat hozzá igazítani, mert a kötöttségeket nem jól viselte. Délutánonként, ha nem aludt, könyvet nézegethetett, sokszor segített nekünk, vagy csak rajzolt és beszélgettünk. De meg kellett értenie azt is, hogy ezzel nem zavarhatja a többiek pihenését.

A csoportban kialakított biztonságos, családi légkör; az, hogy figyeltünk arra, mindennapi életünk ne váljon sablonossá; valamint az, hogy komolyan vettük minden gyerek kérdését, ötletét, véleményét, fokozatosan felkeltette érdeklődését a csoport egyéb tevékenységei iránt is. Ezt segítette az is, hogy mi, az óvónők is fel tudtunk oldódni a közös tevékenységek során.

Mi elfogadtuk őt „másnak”, de fontos feladat volt elfogadtatni őt a többiekkel is. Már elismerték, hallgattak rá, elfogadták ötleteit. Mégis sok beszélgetésre, belátásra, kompromisszumra volt szükség ahhoz, hogy a tehetsége ne okozzon problémákat. Számításba vettük, mennyire fontos számára, hogy az elkezdett tevékenységét be tudja fejezni, minden eszköz kéznél legyen ötletei megvalósításához. Bevezettük az „órafigyelést”, aminek segítségével már magának is be tudta osztani az idejét, és így külső korlátok helyett belső szabályozás alakítottunk ki.

Nagy örömet okozott neki, ha nem „leráztuk”, hanem okosan válaszoltunk kérdéseire. Jó volt a humorérzéke, sokszor fonákjáról látja a különböző helyzeteket, ezért szívesen fogadja, ha szokatlan megközelítéssel mutatjuk be a különböző dolgokat. Nem az a segítség számára, ha megmondjuk a helyes választ, hanem az, ha együtt gondolkodunk, keressük az utat, esetleg rávezető kérdésekkel vele mondatjuk ki a megoldásokat. A túlzott segítség nyomában megtöri lendületét és elbizonytalanítja.

Hogyan hatott csoportunkra? Olyan gyerekek is ceruzát fogtak, akiket nehezen lehetett erre motiválni. Mára, nagycsoportra lehiggadt, a közösségi élet alapvető szabályait igyekszik betartani. Biztonságban érzi magát, már nem ijed meg új helyzetektől. A csoport egyik vezéregyénisége, de ezt már nem verekedéssel próbálja bizonyítani. Igazi állandó baráti köre is kialakult. Alkotókedve, kreativitása nem veszett el, sőt! Már nemcsak rajzban, barkácsolásban jelenik meg, hanem éneklési kedvében, meseötleteiben, szerepvállalásaiban is, és az alkotás új technikai lehetőségeit is kezdi felfedezni, pl. homokszobrászkodásban.

Nem sikerült minden problémát megoldanunk, mert előfordul, hogy gondolatait próbálja beszédével utolérni, ezért hadar. Fejlett kritikai érzéke és szokimondása, annak ellenére, hogy ez nagyon sokat csiszolódott, sokszor megbántja a többieket. A kudarcélményeket bár fegyelmezettebben éli át, nem vagyunk meggyőződve arról, hogy ezeket a helyzeteket teljes mértékben el tudja fogadni.

Én eredménynek könyvelem el, hogy ez a kisfiú (a többiekkel együtt) a szárnyaink alatt kezdett el kibontakozni, és a tehetsége nem kallódott el.
Miben tehetséges Ő?

Máshogy látja a világot.

Odafordulás és megértés – nekik a világot jelenti

Ha elfogadjuk és támogatjuk a tehetséges gyermeket, megszeretheti az óvónőknél túl az intézményt, a közösséget, valahova tartozónak érzi magát. Ez a pozitív minta kapaszkodóként szolgálhat a nehezebb időkben.

Cikkünkben szerettük volna bemutatni, hogyan segít minket (különböző szakembereket) is a közös cél, egymás elfogadása és megértése.

Interkulturális szemlélet összetevői a roma integráció tükrében

Napjaink egyik fontos kérdése, hogy mely módszerek lehetnek a leghatékonyabbak a romák társadalomba történő integrálására. A perifériára szorult egyének és családok „visszaterelése” a közoktatásba óriási feladatot ró a szociális és pedagógiai ágazatban tevékenykedő szakemberekre. Ahhoz, hogy a felzárkóztatás hatékony legyen, nem csak a roma kisebbség integrálására van szükség, hanem a társadalom tagjainak érzékenyítésére is – amit már kisgyermekkorban el kell kezdeni – valamint az interkulturális nevelés lehetőségeinek széleskörű ismeretére. Az óvodapedagógusok arra hivatottak, hogy a családi nevelést kiegészítve készítsék fel a gyermekeket az iskolai évekre, majd a felnőtt életre, viszont sok család esetében magasabb szintű felkészültségre van szükség, a pedagógus egyfajta minta a családok számára. A szociális kompetenciák, mint elfogadóképesség, befogadóképesség, érzelmi intelligencia stb. fejlesztése kiemelt szerepet tölt be az óvodai nevelésben.

ANGYALKERT
Tagóvoda

Minden óvoda köteles az Óvodai nevelés országos alapprogramjára építeni nevelői-oktatói tevékenységét, mely „a hazai óvodai neveléstörténet hagyományaira, értékeire, nemzeti sajátosságaira, a pedagógiai és pszichológiai kutatások eredményeire, a nevelésügy nemzetközileg elismert gyakorlatára építve, Magyarország Alaptörvényének értékeit és Magyarország által aláírt nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeket figyelembe véve –meghatározza a magyarországi óvodákban folyó pedagógiai munka alapelveit.” (ONAP, 2018) Ennek értelmében az óvodapedagógus egyik kiemelt feladata, hogy vizsgálja és a mindennapi gyakorlatába építse a legfrissebb kutatások eredményeit, ajánlásait, szakmai tudására támaszkodva, a lényeges információkat kiszűrve.

Napjainkban nagy hangsúlyt fektetünk az egyenlő és egyéni bánásmódra, a differenciált képességfejlesztésre, az integrációra, valamint az inkluzív szemlélet kialakítására az óvodákban. Ezen fogalmak összetevői alakítják az interkulturális nevelés gyakorlatát. Ahogy egyre hatékonyabban tárják fel a tudományágak (pszichológia, neveléstudomány, szociológia stb.) a kisgyermek testi és pszichés szükségleteit, úgy egyre több ismeretünk lesz arról, hogyan tudják a pedagógusok különböző életszakaszokban segíteni a gyermekek fejlődését a lehető leghatékonyabb módon, az otthoni nevelést kiegészítve. A különböző (gyermekneveléssel kapcsolatos) területen dolgozó szakemberek, mint például a pedagógusok, pszichológusok, pszichiáterek, gyermekjóléti intézményekben dolgozók egymás munkáját segítik a gyermekeket, hogy felnőtt korukra a társadalom teljesértékű, elfogadott tagjaivá váljanak.

A pozitív pedagógiai attitűd nem csak a gyerekekre nézve fontos, befolyásolhatja például a szülő óvoda választási szándékát is. Az édesanyák számára nagyon fontos, hogy kire bízzák gyermeküket,

hiszen a beszoktatás folyamata a szülő számára olykor nehezebbnek bizonyul, mint magának a gyermeknek. Fontos a bizalom kialakítása, hisz, ha nincs meg a kellő elkötelezettség a szülők részéről az óvodapedagógus felé, a szülő aggályai nagy mértékben megnehezítik az óvodába való beszokást, és az intézményben töltött 3-4 évet a gyermek számára. Különösen igaz ez a roma családokkal való kapcsolattartásra. Saját csoportomban is érzékelem, hogy a roma szülők sokkal bizonytalanabban kommunikálnak a pedagógusokkal. Gyakran feszültséget érzek részükről beszélgetéseink alkalmával. Ezt indokolhatja a gyermekük kirekesztésétől való félelem, valamint a hivatalos, formális intézményektől való tartózkodás.

Fontos, hogy a szülők és a pedagógusok egymással összhangban, egymás munkáját kiegészítve dolgozzanak azon, hogy az adott gyermek semmiben ne szenvedjen hiányt. Ehhez pedig elengedhetetlen, hogy a szülő megértse, miért fontos az óvodai nevelés, mi a szerepe a gyermek életében. A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről kimondja, hogy „a köznevelés középpontjában a gyermek, a tanuló, a pedagógus és a szülő áll, akiknek kötelességei és jogai egységet alkotnak. A köznevelésben a nevelés és oktatás feladatát a gyermek szülei, törvényes képviselői megosztják a köznevelési intézményekkel és a pedagógusokkal. E közös tevékenység alapja a bizalom, az intézmény és a pedagógusok szakmai hitele.” Fontos, hogy az óvodapedagógus a szülő irányába is befogadó, szeretetteljes attitűdöt mutasson, így a családban is kialakul az érzelmi kötődés az óvoda irányába, mely megkönnyíti a hatékony kommunikációt, felépül a híd, elkezdődhet a hatékony multikulturális nevelés.

A diszkrimináció minden formája elítélendő az óvodai környezetben úgy, mint az élet más területein. Ezért az óvodapedagógus köteles minden gyermeket egyenlő bánásmódban részesíteni, tilos számára mindenfajta hátrányos megkülönböztetés a gyermek felé. Feladata a szeretetteljes légkör megteremtése az egész csoport számára, valamint a különleges bánásmódot igénylő gyermekek fokozott segítése. 2013. évi XXVII. gyermekvédelmi tárgyú törvény hogy: „A hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermeknek joga van ahhoz, hogy fokozott segítséget kapjon a fejlődését hátráltató körülmények leküzdéséhez és esélyeinek növeléséhez.” (Gytv. 6.§ (2)-(2a))

„Az integráció fogalmának megalkotása előtt a roma gyerekek jellemzően többségi társaiktól elszeparálva, külön óvodai csoportba kerültek, szegregálták őket, mely, a szociális, kulturális vagy biológiai determináltságú, egyéni különbségekkel rendelkező gyermekeknek, tanulóknak a többségi gyermekektől, tanulóktól elkülönítetten, külön intézményben vagy csoportban, illetve osztálykeretben biztosított nevelése-oktatása.” (Sik és Simonovics, 2008) Ez a megoldás teljesen ellentmond az egyenlő bánásmód elveinek. Az integráció nem csak annyit tesz, hogy a szegregáció felszámolásának érdekében az eddig elkülönített gyermekek egymás mellett tevékenykednek a többségi társadalomhoz tartozó társaikkal, hanem lehetőséget is ad az együtt játszásra, együtt fejlődésre. Az óvodai tevékenységeket a pedagógus a csoport egészének felajánlja és olyan módszereket alkalmaz, melyek segítik a beintegrálni kívánt gyermekek beilleszkedését, egyéni képességeiket figyelembe véve. A 1993. évi LXXIX. törvény kimondja, hogy „a pedagógus alapvető feladata a rábizott gyermekek, tanulók nevelése, tanítása. Ezzel összefüggésben kötelessége különösen, hogy nevelő és oktató tevékenysége során figyelembe vegye a gyermek, tanuló egyéni képességét, tehetségét, fejlődésének ütemét, szociokulturális helyzetét és fejlettségét, sajátos nevelési igényét, segítse a gyermek,

tanuló képességének, tehetségének kibontakozását, illetve bármilyen oknál fogva hátrányos helyzetben lévő gyermek, tanuló felzárkózását tanulótársaihoz." Az integráció és a differenciált képességfejlesztés szorosan összefügg. Mindkettőnek feltétele, hogy a pedagógus felmérje az adott gyermek egyéni sajátosságait, fejlettségi szintjét, és ahhoz mérten tervezze a tevékenységet, amit véghez fog vinni a gyermekkel.

„A **differenciálás** egyrészt pedagógiai szemlélet, amely a pedagógusok empátiáját, érzékenységét fejezi ki a gyermekek egyéni sajátosságai, különbségei iránt. Másrészt olyan pedagógiai gyakorlat, amely az eltérésekhez, mássághoz történő adaptációt valósítja meg a rendelkezésre álló eszközök, módszerek segítségével. A pedagógus a gyermek személyiségét, egyéni képességeit, szociokulturális háttérét figyelembe véve tervezi meg a fejlesztő tevékenységeket.” (Bencéné, 2013. 462.o.) A pedagógus nem csak a hátrányokat ismeri fel, azt is figyelembe veszi, miben tehetséges az adott gyermek, és arra építkezik. A különleges bánásmód megjelenik mind kétszemélyes, mint csoportos helyzetekben.

A differenciált képességfejlesztés egyik lényeges feladata, hogy lehetőséget adjon a gyermek számára arra, hogy a saját tempóban, a saját jelenlegi fejlettségi szintjéhez mérten fejlődjön. Nincs egy egységes szint, amit minden, a csoportba járó gyermeknek el kell érni. A motiváció, a dicséret is ehhez mérten valósul meg. Az óvodapedagógus a gyermeket, mint egyént dicséri. A dicséret motiválja a gyermeket arra, hogy a fejlődését segítő tevékenységet végezze.

Az **inklúzió** az integráció után egy nagy ugrás a neveléstudományban, ugyanis az inkluzív szemléletű intézmények nem a gyermeket kívánják beolvasztani a többségi társadalomba és annak a képére formálni képességeihez mérten a lehető leghatékonyabb módon, hanem olyan feltételeket teremtenek intézményen belül, melyek tökéletesen alkalmazkodnak a gyermek igényeihez. Az inklúzió megjelenésével és alkalmazásával egyre jobban kiszorulnak az elkülönítő módszerek a pedagógiában. A differenciált képességfejlesztés az inkluzív szemléletmód kialakításában szintén elengedhetetlen.

Az **interkulturális szemlélet/multikulturalizmus**, mint az eddig felsorolt tényezők az egyenlő bánásmódhoz szorosan kapcsolható fogalom. „A pedagógusok értelmezésében a multikulturális nevelés lényege a tanulói másság elfogadása a bevándorló vagy kisebbségi tanulók esetén, a minőségi és eredményes oktatásra való törekvés a más kultúrájú tanulók beilleszkedése érdekében, ami a tanulók erőfeszítésén túl elsősorban értő és hatékony támogatómunkát igényel a tanártól.” (Gordon, Németh, Cs. Czachesz 2014. 39.o.) A kulcsszó ebben az esetben is az elfogadás. Ha más nemzetiségű, etnikumú gyermek kerül a csoportba, az interkulturális szemlélet alkalmazása elengedhetetlen a hatékony integrálás érdekében.

A felsorolt fogalmakat figyelembe véve elmondható, hogy az interkulturális nevelés megvalósulásához a pedagógusnak az összes, fentebb említett tulajdonsággal rendelkeznie kell, mint például: magasszintű empátia és érzelmi intelligencia elfogadó- és befogadó képesség, megfelelő pedagógiai attitűd, valamint alkalmaznia kell az egyenlő- és egyéni bánásmód elvét a roma integráció hatékonyságának érdekében.

A multikulturális integráció nyelvi és egyéb megtámogatása a csoportomban

A más kulturális identitású, más anyanyelvet beszélő családok gyermekei egyre többen jelennek meg országunk nevelési-oktatási intézményeiben. A neveléstudomány számára is kulcskérdéssé vált a multikulturális nevelés megvalósítása, módszertani innovációk kidolgozása. Ez egyszerre jelent kihívást az anyanyelvi nevelés terén, valamint a kultúraátadás vonatkozásában.

A multikulturalizmus, kölcsönös, békés együttélést és megértést jelent egyazon társadalomban élő különböző kultúrájú népcsoportok között.

„A multikulturális nevelés nem csupán az eltérő rasszok, kultúrák, társadalmi csoportok iránti érzékenységet jelenti, hanem egyfajta paradigmaváltást is, amely magával hozza a különböző gondolkodásmódok értéként való elfogadását, s egyszerűen természetesnek veszi a másságot. A multikulturális oktatás jellemzője az inkluzivitás, magyarul a befogadás” (Torgyik, 2004).

A más nemzeti identitás ténye önmagában nem hordoz elegendő információt a pedagógus számára, más-más módon kapcsolódhat a saját kultúrájához egy olyan család, aki kényszerítő körülmény miatt hagyta el az anyaországát (pl.: háború), valamint azok, akik munkavállalás, jobb életkörülmények reményében vagy külszolgálat révén érkeznek egy másik országba. Tovább árnyalhatja a képet a család vallási hovatartozása is. Ezen szempontok mentén kialakul egy személyes attitűd, ami befolyásolja az úgynevezett „akkulturációs” stratégiákat. Ez alatt azt a kulturális érintkezést és cserefolyamatot értjük, amely révén egy kisebbségi csoport tagjai kapcsolatba kerülnek a többségi kultúrával, elfogadják annak értékeit, gyakorlatait kisebb vagy nagyobb mértékben.

A multikulturális nevelés megvalósítása során a család és a pedagógus közösen töreksenek az integráció/inklúzió megvalósulására, a saját kultúra megtartása mellett a többségi el- és befogadására. A köznevelési intézményeknek fontos szerepe van a szegregáció, marginalizáció megelőzésében. A pedagógus a gyermek nevelése során fel kell, hogy mérje a család attitűdjét, akkulturációs stratégiáját, hogy megfelelő módszerekkel tudja segíteni a gyermeket. A multikulturális nevelés optimális esetben előnyös mind a más kultúrájú, mind a többségi kultúrájú gyermekek számára. **A másság értéként történő közvetítése olyan szemléletváltás, amely az egész közösség érdekeit szolgálja.** Az egyének formálása mellett az óvodai csoport dinamikájának átalakulása is végbemegy a multikulturális nevelésnek köszönhetően: védi a kisebbség szubkultúráját, ugyanakkor elfogadóvá és nyitottá teszi annak tagjait és a befogadókat is. Az óvodáskorban, amely különösen szenzitív időszak, építhetünk a gyermekek

ösztönös kíváncsiságára, önmaguk megismerése mellett a más kultúrájú, anyanyelvű gyermekek iránti érdeklődést is felkelthetjük. Felismertethetjük velük, hogy a sokszínűség mellett, az eltérő kultúrák ellenére mennyi hasonlóság figyelhető meg az emberekben (Fodor, 2002).

A multikulturális nevelés mást kell, hogy takarjon egy európai kultúrából származó gyermek kapcsán, mint egy ázsiai vagy afrikai országból érkező gyermeknél. Utóbbiak vonatkozásában olyan kulturális különbségek állnak fenn, amelyeket az óvodapedagógusoknak szükséges megismerniük, és – a családdal való kommunikációt követően – a csoport életében is bizonyos fokig megjeleníteni. Ilyen kulturális sokszínűség esetében létfontosságú a pedagógusok nyelvtudása, hogy kapcsolatot tudjanak létesíteni a családokkal, gyermekekkel. Amikor ezek a gyermekek jelen vannak a csoportokban, az óvodapedagógusoknak szükséges lenne, hogy elegendő mennyiségű, minőségű információ birtokában legyenek, melyeket innovatív pedagógiai módszerekkel az inklúzió megvalósításának érdekében alkalmaznak.

Miért jó, ha a multikulturális nevelés megjelenik az óvodában? Egyrészt **nyitottságra, toleranciára nevel**, hiszen azazal, hogy gyermekeink megismerkednek más kultúrákkal, csökkenthetőek az előítéletek, ennek köszönhetően pedig kialakul az **együttműködés képessége**. Ezen kívül gyermekeink számára a kultúrák egyenértékűségét közvetíti, azt sugallja, hogy a számára ismeretlen kulturális szokás nem rossz, csak más.

A kölcsönös szimpátia rendkívül fontos tényező a gyermek érzelmi biztonsága szempontjából, hiszen megkönnyíti a befogadás időszakát, de a tanulási folyamathoz (nyelvsajátítás), a hátrányok kompenzálásához, szoros együttműködés szükséges a család – óvoda – és bizonyos esetekben a Pedagógiai Szakszolgálat között.

A multikulturális nevelés azonban nemcsak az egymás mellett élést jelenti, hanem **aktív kapcsolatot a kultúrák között**, melynek része a kisebbség hagyományainak megismerése, nyitottság a másság felé. Így az óvodán belül szervezett „Föld Napja” kapcsán lehetőséget biztosíthatunk az óvodán belüli különböző kultúrák megismerésére 1-1 program kapcsán (pl. Nemzetek viselete kiállítás, kulináris különlegességek az ő ünnepeikhez kapcsolódóan).

A Magyarországon ideiglenesen tartózkodó gyermekek integrált nevelésben vesznek részt a magyar gyermekekkel közös csoportokban. A családok felnőtt tagjai többségében beszélnek az angol nyelvet, a gyermekek anyanyelvükön kívül angolul is értenek. Magyarul a szülők sem tudnak kommunikálni, így a közvetítőnyelv a pedagógusok és a család között az angol. Ezekről a családokról tudható, hogy nem fognak Magyarországon letelepedni, gyermekeik nem kerülnek be (vagy csak rövid időre) a magyar oktatási intézményekbe. Elsődlegesen a nyitott, innovatív óvodapedagógusoknak köszönhető, hogy ezekkel a feladatokkal nap, mint nap megküzdnek. Az angol nyelv ismerete mellett szemléletváltásra is szükség van ahhoz, hogy a befogadás egyaránt megvalósulhasson a magyar és a más anyanyelvű gyermekek esetében. Fontos, hogy az információkat több érzékszerven keresztül közölje a gyermekekkel (vizuális, taktilis, auditív), így a metakommunikáció kiemelten fontos része a kapcsolatteremtésnek. A **mondom-mutatom elv**,

a **cselekvés/napirendkártyák** és **folyamatábrák**, valamint a **szituatív szókincsbővítés**, bármely magyar óvodában adaptálható módszer a nyelvsajátításhoz. A korai nyelvsajátítás mellett toleranciát, nyitottságot, széles körű meta-kommunikációs repertoárt tudhatnak magukénak a gyermekek.

A magyar nyelv megtanítása egy eltérő anyanyelvű gyermek számára számos kihívást foglal magában, és korántsem minden gyermeknél autodidakta folyamat. A legakutabb kérdés a magyar nyelv elsajátításában tapasztalható hátrány leküzdése, ami miatt az iskolakezdés nagyobb kihívást jelent egy idegen anyanyelvű gyermek számára.

Például egy kínai család gyermekei a magyar nyelvet autodidakta módon, szituatívan sajátítják el, a környezetnek köszönhetően. A magyar nyelv elsajátítása kapcsán észlelt nehézség miatt, logopédiai tanácsadást, ill. óvodán kívüli logopédussal/magyar nyelvtanárral való kapcsolatfelvételt ajánlunk, a zökkenőmentes iskolakezdés érdekében.

„A magyar nyelv idegen nyelvként történő tanítása megegyezik a többi nyelv módszertanával, csak a magyar tipológiai, lexikai, kiejtési sajátosságait szükséges figyelembe venni. Így azok az óvodapedagógusok, akiknek van nyelvi irányú végzettsége, adaptálhatják ismereteiket a más anyanyelvű gyermekek fejlesztéséhez. A kora gyermekkori nyelvtanítás kulcsfogalmai a játékosság, kommunikáció-központúság és a sok szemléltetés. A más anyanyelvű gyermekek a magyar iskolákban majd az oktatás nyelveként kell, hogy használják a magyart. Ez az oka, hogy a MID tanári képzés fontos lenne a multikulturálissá váló óvodai csoportokban dolgozó pedagógusok számára, azonban erre rendkívül korlátozottak a lehetőségek. A pedagógusok többsége a szakszolgálatok logopédusaihoz fordul segítségért, ha elmaradást észlelnek egy gyermek magyar nyelvi fejlődésében, ugyanakkor ők nem hivatottak ennek megállapítására.” (Dr. Kövérné Dr. Nagyházi Bernadette: „Magyar nyelv-tanítás gyermekeknek”)

37 éves óvodapedagógusi pályafutásom alatt nem volt lehetőség ilyen jellegű képzésre, ezért saját tapasztalataimból és anyanyelvi szintű angol nyelvtudásomból építettem fel az idegenajkú gyerekek integrációját a magyar nyelvű óvodai csoportokba, ezzel párhuzamosan az idegen, ez esetben angol nyelvvél való ismerkedést a magyar anyanyelvű gyermekek számára, mely a mai világban egyre inkább előtérbe kerül, hogy a későbbiek során ők is megállják helyüket hasonló körülmények (pl. külszolgálat) esetén.

Érzékenyítés másképp

Az elmúlt 10 évben környezetünk folyamatosan átalakult, jelezte, hogy fogyatékkal élő társaink köztünk élnek. Braille-írás a gyógyszeres dobozokon, bankautomata Braille-írásos billentyűi és fülhallgató csatlakozója, vezetősáv az útburkolaton, járdaszegély szintjének csökkentése keresztveződéseken, rámpák építése, lift elhelyezése, dombornyomásos térkép, Braille-írásos információs tábla (2-es metró vonalán), tv műsor feliratozva is megtekinthető, illetve jeltolmács fordítja az elhangzott híreket. Ezek a segédeszközök a mások által is könnyen észrevehető akadályozottsággal élőket segíti. Ők magukkal hordják ismertető eszközeiket: fehér bot, vakvezető kutya, kerekesszék, mankó. De mi a helyzet a nem látható fogyatékkal? Siket, mentális sérülés, autizmus. Utaló jeleket észrevehetünk, de jól értelmezzük-e, tudunk-e nekik megfelelően segíteni? Elég tájékozott-e a társadalom az akadályozottsággal élők sajátosságairól? Elegendő és megfelelő információt kapnak-e az ő érzéseikről, tapasztalásukról?

Szakirodalomból megfelelő információt kaphatunk ezekre a kérdésekre. Szerintem érzékenyítésre, gondolatébresztőnek kicsit tömény, száraz, tudományos. Valami könnyedebb, élvezhetőbb módszer talán megfelelőbb lenne.

Egy továbbképzés végén az előadó regényeket és filmeket ajánlott az autizmus lényegének könnyebb megértéséhez. Az ötlet megfogott. Gyűjtőmunkába fogtam.

A regény és a film eseményét követve az olvasó, néző azonosul valamelyik szereplővel. Tükört tart elénk gondolatainkról, ítéleteinkről, nézeteinkről. A fogyatékos személyt környezetében, mindennapi tevékenységeiben ábrázolja. Megjeleníti a személyek közötti kölcsönhatást, viszonyokat, érzelmi állapotokat, gondokat, konfliktusokat. Szembesülve nézeteink esetleges következményeivel szemléletünk is formálódhat. Egy biztos. Valamilyen érzést elindít bennünk.

Jodi Picoult: Házi rend (Athenaeum Kiadó Kft., 2011)

Mark Haddon: A kutya különös esete az éjszakában (Európa Könyvkiadó Kft., 2010)

Temple Grandin (amerikai életrajzi dráma, 2010)

Clara új élete (amerikai filmdráma, 1999)

Vak-randi (amerikai vígjáték, 2006)

Vakvagányok (magyar filmszatíra, 2001)

A nevem Sam (amerikai filmdráma, 2001)

BEN X (belga-holland filmdráma, 2007)

Gilbert Grape (amerikai romantikus dráma, 1993)

Hóbortos szerelem (amerikai filmdráma, 2005)

Forrest Gump (amerikai filmszatíra, 1994)

Esőember (Rain Man) (amerikai filmdráma, 1988)

A kód neve: Merkúr (amerikai akciófilm, 1998)

Zemlényi Zoltán Hoppárézimi (1987)

A mintadiák (amerikai filmdráma 2008)

Életem a szörf (amerikai életrajzi dráma 2011)

JEGYZET

TAGÓVODÁK ELÉRHETŐSÉGEI

Angyalkert Tagóvoda
1134 Budapest, Angyalföldi út 1.
Tel.: +36 1 320-8069
E-mail: angyalkert@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Terkovics Ildikó

Ákombákom Tagóvoda
1133 Budapest, Visegrádi köz 4.
Tel.: +36 1 239-1672.
Fax: +36 1 239-1699
E-mail: akombakom@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető: Daruka Ilona

Csupa-Csoda Tagóvoda
1133 Budapest,
Hegeudús Gyula u. 123-125.
Tel.: +36 1 320-2422
E-mail: csupacsoda@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető: Molnár Gabriella

Futár Tagóvoda
1131 Budapest, Futár u. 23-25.
Tel.: +36 1 349-7723
E-mail: futar@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Freudné Bánlaki Ildikó

Gyermekkert Tagóvoda
1134 Budapest, Tüzér u. 62.
Tel.: +36 1 340-3179; 349-7399
E-mail: gyermekkert@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Szekeres Erika

Csicsergő Tagóvoda
1131 Budapest, Gyöngyösi utca 67-71.
Tel.: +36 1 320-9275
E-mail: csicsergo@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Osváth Viktória

Gyöngyszem Tagóvoda
1131 Budapest, Gyöngyösi sétány 5.
Tel.: +36 1 239-4509; 320-2667
E-mail: gyongyszem@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Kásáné Sulyok Ágnes

Hétszín Tagóvoda
1133 Budapest, Gogol u. 32.
Tel.: +36 1 340-9585
E-mail: hetszin@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Szászalmi Edit

Nyitnikék Tagóvoda
1131 Budapest, Madarász Viktor u. 3.
Tel.: +36 1 340-8040
E-mail: madaraszviktor@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető: Juráncsik Tünde

Mese Tagóvoda
1139 Budapest, Esküvő köz 4.
Tel.: +36 1 320-7436
E-mail: mese@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Kantuly Miklósné

Mesékert Tagóvoda
1134 Budapest, Kassák Lajos u. 17.
Tel.: +36 1 349-6775
E-mail: meseskert@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető: Czvetnic Rita

Napraforgó Tagóvoda
1135 Budapest, Petneházy u. 69-71.
Tel.: +36 1 340-2578
E-mail: napraforgo@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Nagy Róbertné

Napsugár Tagóvoda
1133 Budapest Thurzó u. 6.
Tel.: +36 1 349-9195
E-mail: napsugar@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Molnár Tünde

Pitypang Tagóvoda
1139 Budapest, Országbíró utca 10.
Tel.: +36 1 330-7153; 330-0667
E-mail: pitypang@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Szilasi Erika

Pöttyös Tagóvoda
1131 Budapest, Jász u. 145.
Tel.: +36 1 349-6117
E-mail: pottyos@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető: Imre Napsugár

Varázsliget Tagóvoda
1138 Budapest, Karikás F. u. 12.
Tel.: +36 1 349-8086; 465-0762
E-mail: varazskarika@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Galuszkáné Orbán Ágnes

Vizafogó Tagóvoda
1138 Budapest, Vizafogó sétány 4.
Tel.: +36 1 239-4508; 359-2831
E-mail: vizafogo@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető:
Mátraháziné Sebők Timea

Zöld Ág Tagóvoda
1133 Budapest, Kárpát u. 25-27.
Tel.: +36 1 349-4116
E-mail: zoldag@ovoda.bp13.hu
Tagintézmény-vezető: Kavalecz Angéla

Impresszum

Kiadó: Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat Egyesített Óvoda, 2023

Intézményvezető: Erdélyi Nóra, intézményvezető helyettes: Hoffer Ivett

Grafikai tervezés és kivitelezés: HD30 Global

VIII. évfolyam, 1. szám

